

Jaarrapportage Oostvaardersplassen 2024



Hans-Erik Kuypers, Perry Cornelissen
Definitief 2025-01-17

Inhoud	blz.
1. Inleiding	3
2. Gebiedsontwikkeling	4
2.1 Abiotiek	4
2.2 Vegetatie	6
3. Vogels	8
3.1 Natura 2000 broedvogels moeras	8
3.2 Natura 2000 niet-broedvogels moeras en grazige deel	15
3.3 Niet-broedvogels grazige deel	22
3.4 Niet-broedvogels Knardijk en Oostvaardersdijk	23
4. Recreatie, educatie en communicatie	25
4.1 Uitvoering beleidskader	25
4.2 Hoogtepunten	28
4.3 Recreatie	33
4.4 Educatie	37
4.5 Communicatie	39
4.6 Vrijwilligers en binnenwerk	41
5. Literatuur	42
Bijlagen	43
Bijlage 1	43
Bijlage 2	45
Bijlage 3	46

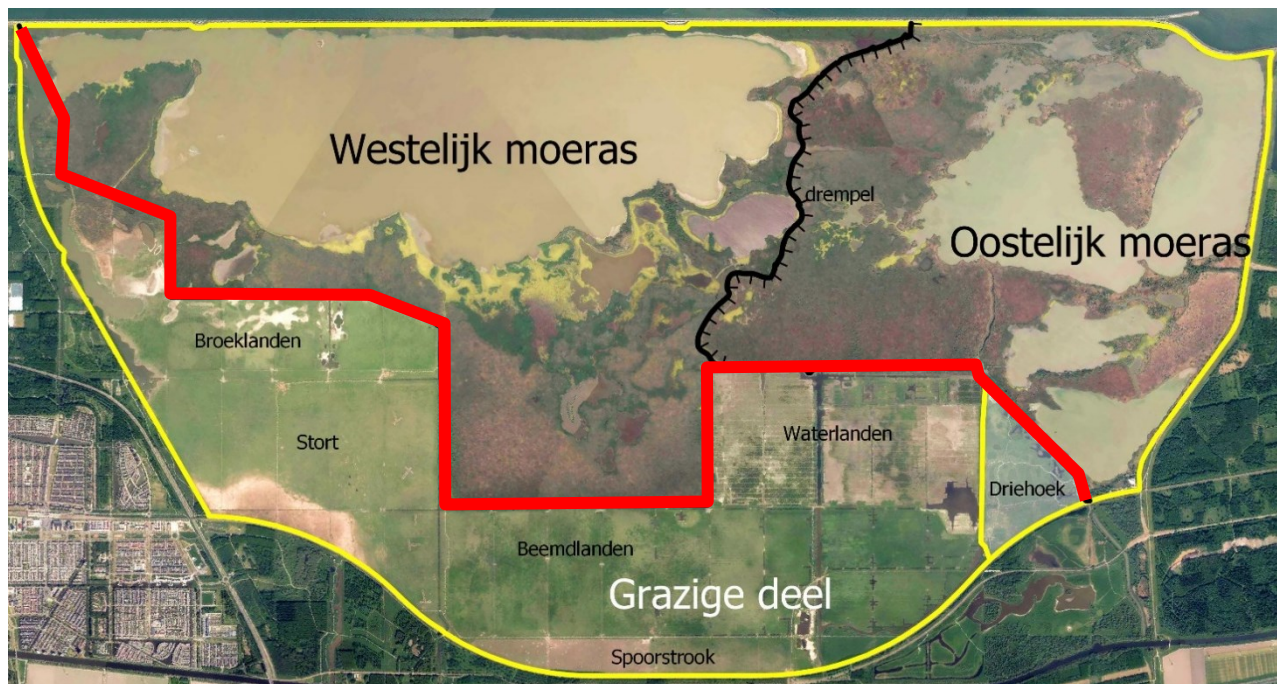
1. Inleiding

Dit rapport presenteert de resultaten van de monitoring van de gebiedsontwikkelingen in de Oostvaardersplassen zoals waterpeilen, vegetatie, vogels, waaronder de Natura 2000 doelsoorten, en het gebruik van het gebied door de mens. De monitoring wordt uitgevoerd door medewerkers van Staatsbosbeheer, adviesbureaus en vrijwilligers. Bij de monitoring vinden waarnemingen plaats in de moeraszone en het grazige deel (fig. 1.1). De rode lijn tussen het moeras- en het grazige deel betreft de kade die er voor zorgt dat het moeras nat blijft.

Vanaf 2020 vindt de Natura 2000 maatregel 'moerasreset' plaats. Hierbij wordt het waterpeil in het westelijk moeras tijdelijk verlaagd om het riet de kans te geven zich te herstellen van de ganzenvraat en zich uit te breiden. Na een aantal voorbereidingen is in 2019 en 2020 het waterpeil geleidelijk verlaagd. In de zomer van 2020 is de drempel tussen het oostelijk en westelijk moeras gedicht. Vanaf die tijd is de moerasreset in het westelijk deel actief ingezet. In september 2021 viel het grootste deel van de Grote Plas droog, in 2022 werden grote delen al bedekt met pioniervegetatie en in 2023 en 2024 was het nieuwe riet al volop aanwezig. In 2025 zal het waterpeil daar verlaagd blijven, zodat de rietvegetatie zich goed kan herstellen en uitbreiden. In het oostelijk deel blijft het waterpeil hoog.

In het grazige deel is vanaf 2019 gestart met inrichtingsmaatregelen om weer tot een divers landschap te komen met meer ruimte voor ruigte, rietland, struweel en bos waardoor ook de diversiteit aan planten- en diersoorten kan toenemen. In 2021 is gestart met het inplanten van struiken en bomen op het Stort, in de Beemlanden, en in de strook langs het spoor; in 2023 is dit afgerond. In de Driehoek zijn al in de periode 2012-2020 bomen en struiken ingeplant en is de inplant daar gereed. De ingeplante delen zijn de gebieden waar in het verleden struweel en bos van nature voorkwamen, maar die door de hoge graasdruk van de grote herbivoren zijn verdwenen. Een andere maatregel betreft de verlaging van de graasdruk door reductie van het aantal grote herbivoren. Hiermee is in 2019 gestart. In oktober 2024 waren er op basis van de reguliere tellingen vanuit de helikopter, ca. 870 edelherten, ca. 375 runderen en ca. 350 paarden.

Voor de gebruikte monitoringmethoden wordt verwezen naar de beschrijvingen in de voorgaande rapporten over de monitoring (Platteeuw et al. 1998, 1999, 2000, Kolen et al. 2001, 2003a, 2003b, Cornelissen 2004, 2007, Cornelissen en Roos 2008 en 2009, Cornelissen et al. 2014).



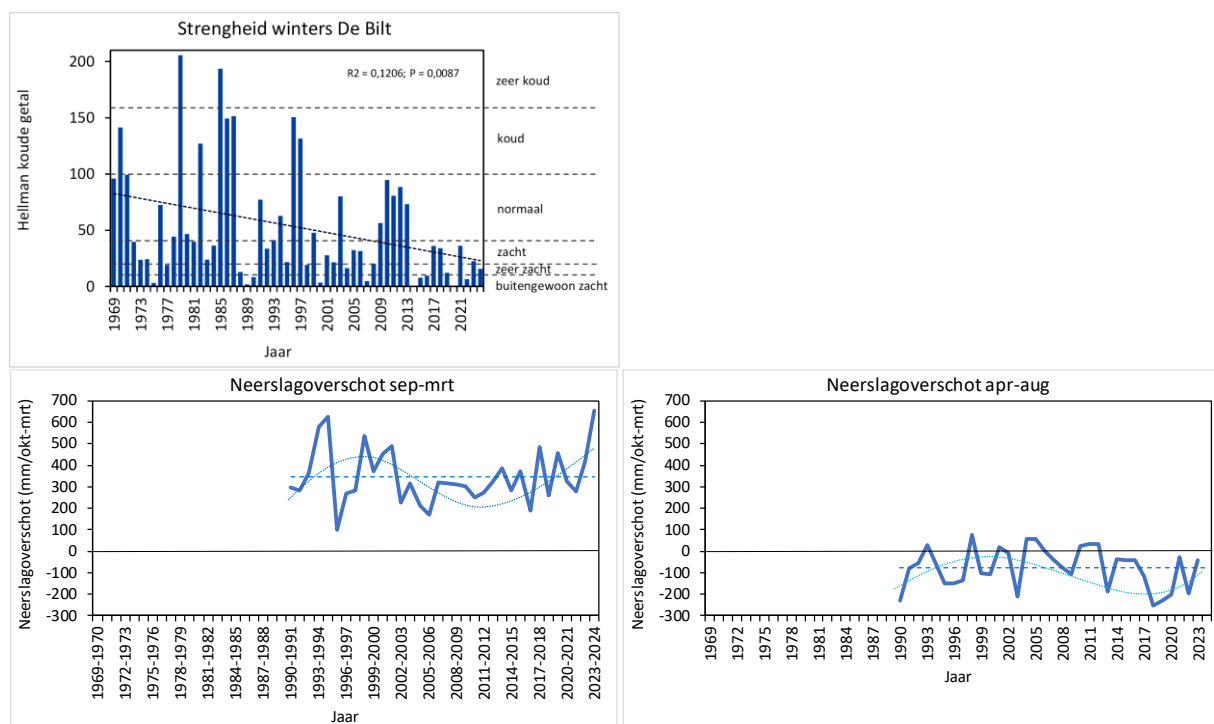
Figuur 1.1 Overzichtskartaal Oostvaardersplassen. De gele rand rondom is de Natura 2000 begrenzing. De rode lijn betreft de kade die het moeras van het grazige deel scheidt en de zwarte lijn betreft de drempel die het westelijk van het oostelijk moeras scheidt.

2. Gebiedsontwikkeling

2.1 Abiotiek

Het weer en het waterpeil van het open water en grondwater zijn belangrijke sturende factoren voor de ontwikkeling van de vegetatie en de aanwezigheid van vogels. De strengheid van de winter, uitgedrukt in het 'Hellman koude getal' (zie fig. 2.1.1 links) is bijvoorbeeld van invloed op de migrerende vogels in de winter. Bij zachte winters kunnen meer vogels in het gebied aanwezig zijn omdat verder reizen naar het zuiden dan niet nodig is. In de afgelopen 10 jaren hebben we te maken met zachte tot buitengewoon zachte winters (Hellman koude getal <20; fig. 2.1.1 boven). Een ander aspect van de strengheid van de winter is dat hoe zachter de winter, hoe eerder het groeiseizoen start (Cornelissen en Vulink 1995). Bij een 'Hellman koude getal' <5, kan het groeiseizoen al in de eerste week van maart starten, terwijl een 'Hellman koude getal' van >50 pas eind april tot een start van het groeiseizoen kan leiden. Tot slot is de strengheid van de winter ook van invloed op het energieverlies van de grote herbivoren en daarmee op de mate waarin de vetreserves worden aangesproken.

Een andere belangrijke parameter voor de groei van de vegetatie is het neerslagoverschot (fig. 2.1.1 onder). Gemiddeld was er over de jaren 1992-2024 en in de periode april-juli sprake van een maandelijks neerslagtekort, zodat over die periode een totaal neerslagtekort kan worden berekend. Over de periode augustus-maart is er gemiddeld sprake van een neerslagoverschot per maand. Het neerslagtekort was in de periode 2018-2024 duidelijk hoger dan gemiddeld in de periode 1992-2024 (fig 2.1.1 onder). In de periode daarna was dit tekort weer iets minder en lag rond het gemiddelde. Een groter neerslagtekort betekent ook dat de grondwaterstanden lager komen te liggen. In het winterhalfjaar 2023-2024 was er een groot neerslagoverschot.

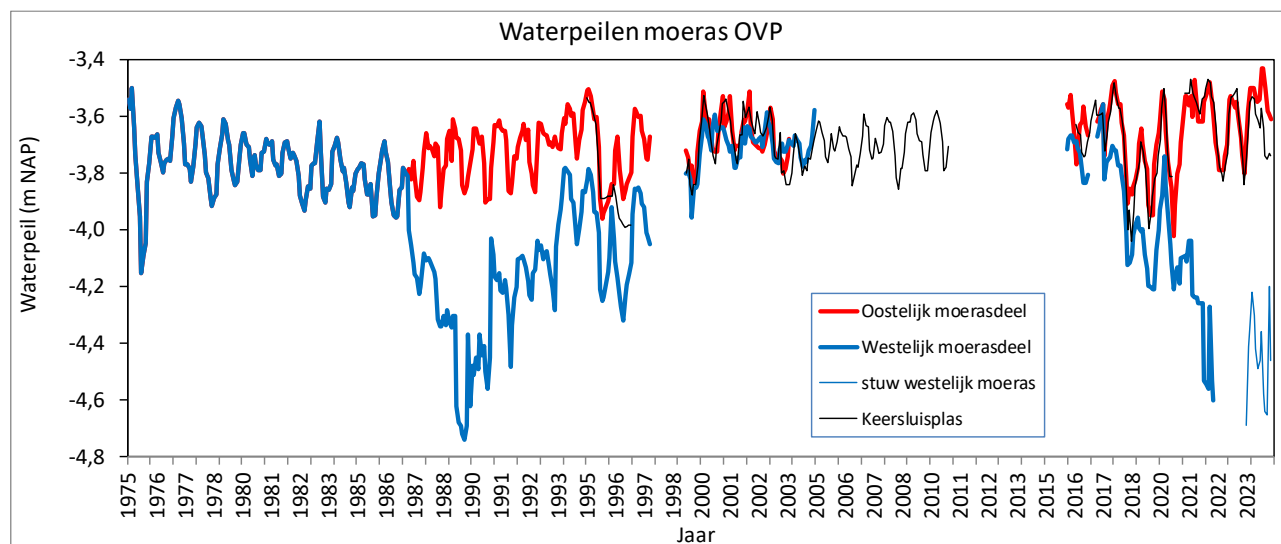


Figuur 2.1.1 Strengheid van de winters (boven) en neerslagoverschot/tekort (onder). De strengheid is weergegeven als het Hellman koudegetal en is gebaseerd op de gegevens van het weerstation De Bilt. Het neerslagoverschot/-tekort is gebaseerd op de neerslag en de potentiële referentiegewasverdamping volgens Makkink van het weerstation Lelystad. Het neerslagoverschot (blauwe lijn) betreft de totale som over de periode aug-mrt als er gemiddeld een neerslagoverschot per maand is. Het tekort (rode lijn) is gebaseerd op de totale som over de periode apr-jul als er gemiddeld per maand een neerslagtekort is. Bron www.knmi.nl

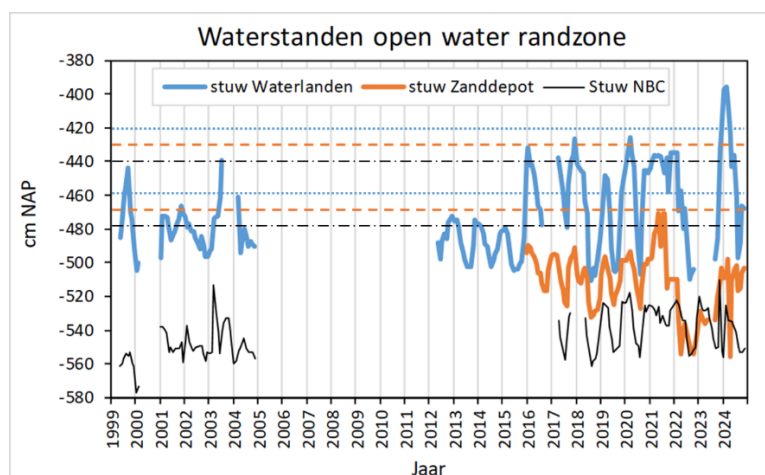
Het weer heeft grote invloed op de waterstanden in het moeras en de open wateren in het grazige deel. Onder invloed van neerslag en verdamping fluctueren de open waterpeilen van hoog in de winter tot laag in de zomer (fig.2.1.2 en 2.1.3). In de Oostvaardersplassen wordt daarnaast het waterpeil ook beïnvloed door het beheer, zoals de moerasreset van 1987-1994 en de nieuwe moerasreset die in 2020 is gestart. Hoewel de huidige moerasreset alleen in het westelijk deel wordt uitgevoerd, dalen ook de waterstanden in het oostelijk deel en de Keersluisplas. Dit heeft vooral te maken met het feit dat in 2018, 2019 en gedeeltelijk nog in 2020, de drempel tussen west en oost op enkele plaatsen nog open was. Hierdoor stroomde er nog water uit het oostelijk deel en de Keersluisplas naar het westelijk deel. In 2020 is de drempel helemaal gedicht waardoor west geïsoleerd ligt van oost en de Keersluisplas. Dat het neerslagtekort van

de periode 2018-2020 ook van invloed is op de waterpeilen in het moeras is te zien in het oostelijk moeras en de Keersluisplas waar het waterpeil in die jaren verder zijn gedaald in de zomers dan gemiddeld verwacht kan worden bij een vaste drempelhoogte (fig. 2.1.2).

Ook in het grazige deel wordt het waterpeil sterk beïnvloed door het weer en het beheer (fig. 2.1.3). In 2016 is de stuw van de Waterlanden (waar de graslanden in de periode dec-apr zijn geïnundeerd) verhoogd waardoor de geïnundeerde graslanden beter kunnen functioneren voor vogels en vis. De jaarlijkse schommelingen treden op onder invloed van neerslag en verdamping.

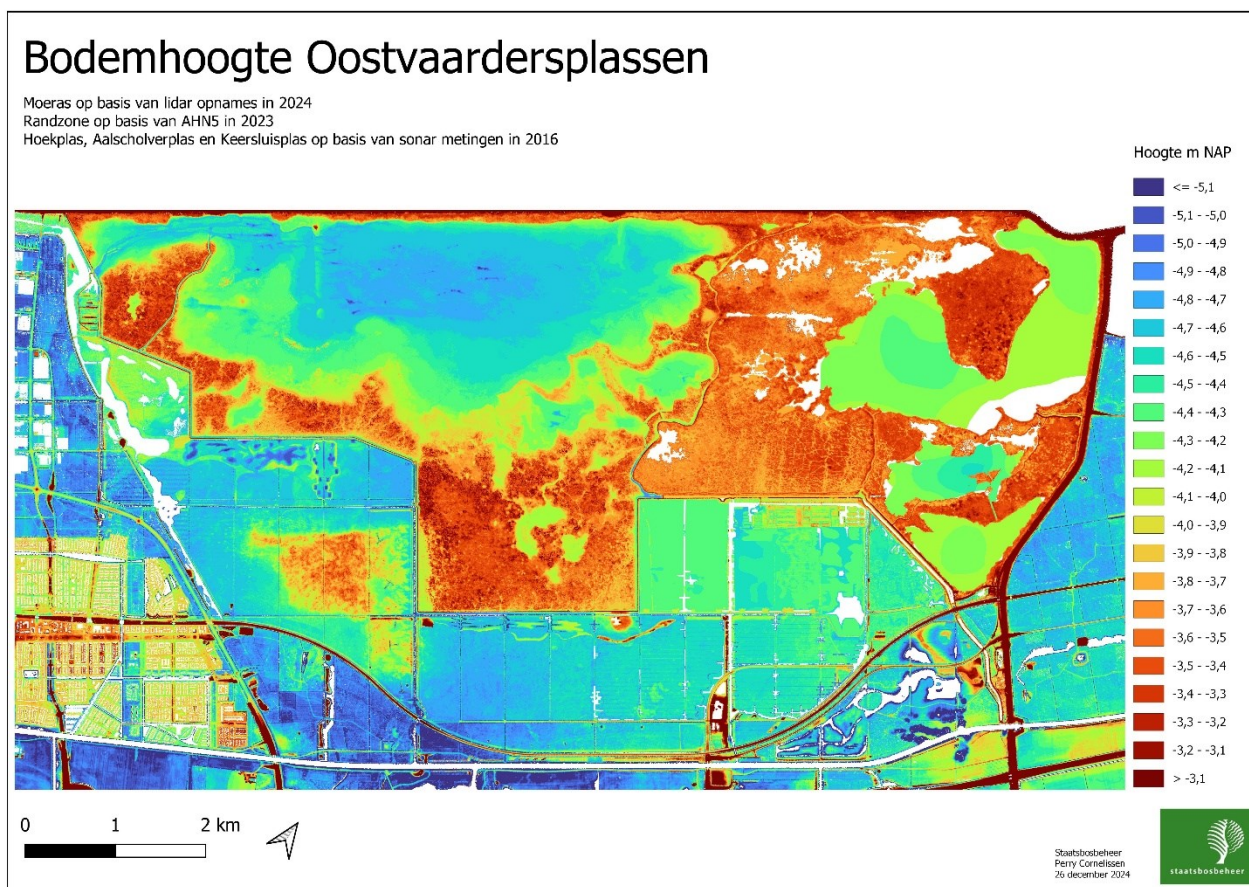


Figuur 2.1.2 Waterstanden open water in de moeraszone. Oostelijk moerasdeel = Hoekplas; Westelijk moerasdeel = Grote plas (zie Fig. 1.1 voor locaties). In de periode 1987-1994 heeft de eerste moerasreset van het westelijk deel plaatsgevonden waarbij het waterpeil eerst in 3 jaar is verlaagd waarna het in de daaropvolgende jaren geleidelijk is gestegen onder invloed van neerslag en verdamping. Vanaf 2018 is gestart met de tweede moerasreset waarbij het waterpeil in het westelijk moeras opnieuw verlaagd wordt. Deze jaren (2018 tm 2020) worden echter ook gekenmerkt door grotere neerslagtekorten (zie Fig. 2.1) waardoor het waterpeil ook in het oostelijk moerasdeel en Keersluisplas meer is gedaald dan gemiddeld.



Figuur 2.1.3 Waterstanden open water in het grazige deel. 'Stuw Waterlanden' geeft het open waterpeil van de natte graslanden weer. 'Stuw zanddepot' geeft het open waterpeil van de niet geïnundeerde graslanden ten zuiden van de Waterlanden weer. Stuw NBC geeft het open waterpeil van de niet geïnundeerde graslanden aan de westkant van het grazige deel weer. Vanaf 2016 is de stuw in de waterlanden verhoogd waardoor daar weer de hoge voorjaarsstanden worden bereikt zoals in het verleden. In 2021 zijn de stuwen tijdelijk verhoogd en in 2022 tijdelijk verlaagd in verband met werkzaamheden. Daarnaast leidde de droge zomer van 2022 tot extra waterstandsverlaging. De horizontale lijnen geven de range van de maaiveldhoogten van het waterpeilgebied waarvoor de stuw functioneert. De kleuren van de horizontale lijnen corresponderen met de kleuren van de gemeten waterstanden bij de stuwen.

In 2024 is de bodemhoogte van het westelijk moeras, dat op dat moment vrijwel droog lag, in het kader van de moerasreset, bepaald met behulp van Lidar (Fig. 2.1.4). Samen met het AHN5 van 2023 en de sonar opnames van 2016 in het oostelijk moeras geeft dit nu het meest recente beeld van de bodemhoogte in de Oostvaardersplassen.



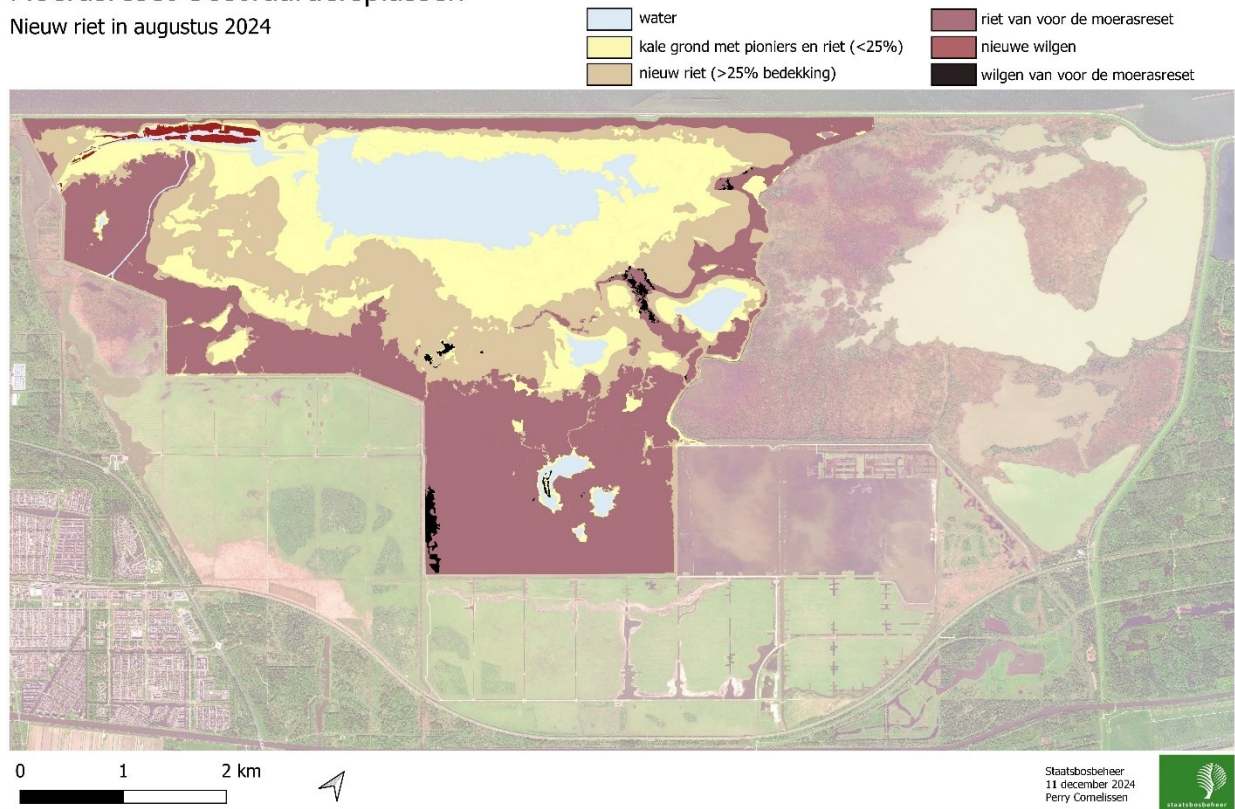
Figuur 2.1.4 Bodemhoogtekaart van de Oostvaardersplassen. Op basis van: AHN-5 2023 voor het grazige deel; Lidar opnames in 2024 voor het moerasdeel en sonaropnames in 2016 van de Hoekplas/Krenteplas, Aalscholverplas en Keersluisplas.

2.2 Vegetatie

In 2024 zijn in het westelijk moeras vegetatieopnames gemaakt om vast te stellen hoeveel nieuw riet zich had gevestigd. In de opnames is de bedekking van riet geschat. Uit deze opnames bleek dat zich op de hogere delen van het drooggevalen westelijk moeras nieuw riet had gevormd en dat de bedekking toenam naarmate het maaiveld hoger lag (Fig. 2.2.1). In totaal was bijna 1300 ha bedekt met nieuw riet (Tabel 2.2.1). Doordat de bedekking echter niet overal 100% was, was de netto bedekking in totaal iets meer dan 400 ha. In 2025 zal het waterpeil in het westelijk moeras laag blijven, zodat de bedekking in de delen waar deze nu nog laag is, kan toenemen en het netto oppervlak nog kan toenemen.

Moerasreset Oostvaardersplassen

Nieuw riet in augustus 2024



Figuur 2.2.1 Ontwikkeling nieuwe rietvegetatie westelijk moeras in augustus 2024. Op basis van veldopnames en satellietbeelden.

Tabel 2.2.1 Oppervlak nieuw gevormd riet in het westelijk moeras (zie ook Fig. 2.2.1). Het bruto oppervlak betreft het totale oppervlak waar riet met een bepaalde bedekking voorkomt. Het netto oppervlak betreft het bruto oppervlak vermenigvuldigd met het percentage bedekking.

rietbedekking	Oppervlak			
	Bruto (ha)	Netto (ha)	Bruto (%)	Netto (%)
<25%	796	47	62	11
>25%	494	371	38	89
totaal	1290	418	100	100

3. Vogels

De Oostvaardersplassen is een Natura 2000 gebied waarvoor 31 vogelsoorten zijn gekwalificeerd. In de beschrijving van de N2000 doelsoorten is in de grafieken met een horizontale lijn de gewenste 'draagkracht' van het gebied weergegeven. Deze gewenste 'draagkracht' is beschreven in de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000 gebied de Oostvaardersplassen. De gewenste 'draagkracht' van het gebied geeft het aantal individuen van een soort weer dat het gebied kan herbergen, gebaseerd op de grootte en kwaliteit van het gebied en de verschillende habitatelementen die het voorkomen van de soort mogelijk maken (Ministerie van LNV, 2009). Voor de broedvogels heeft het Ministerie van EZ de gewenste 'draagkracht' in de instandhoudingsdoelen gebaseerd op het gemiddeld aantal broedparen in de jaren 1999-2003. Bij niet broedvogels wordt de gewenste draagkracht uitgedrukt door seizoensgemiddelden (sg; gemiddeld aantal waargenomen vogels per maand over de periode juli tot en met juni) of seizoensmaxima (smax; hoogste aantal over de periode juli tot en met juni indien tellingen ontbreken).

Voor een uitgebreide analyse van de ontwikkelingen van de N2000 doelsoorten wordt verwezen naar het Natura 2000 beheerplan Oostvaardersplassen en Beemster, Versloot, Attema, Stoker (2024).

3.1 Natura 2000 Broedvogels moeras

Algemeen

Hoewel de monitoringsrapportage tot en met 2024 loopt, worden de resultaten van alleen de koloniebroeders Aalscholver, Grote zilverreiger, Kleine zilverreiger en Lepelaar tot en met 2023 gegeven. Van de overige soorten zijn alleen gegevens tot en met 2023 bekend. De gegevens van deze soorten voor 2024 komen pas in 2025 beschikbaar in verband met de analyse van de moerasvegetatie (opname augustus 2024), en zullen dus pas in 2025 gerapporteerd worden.

Grotere, in kolonies broedende vogels worden jaarlijks geteld vanuit het vliegtuig. Enkele grotere en verspreid voorkomende broedvogels (kiekendieven, Roerdomp, Porseleinhoen) worden jaarlijks geteld vanaf de grond waarbij het hele gebied wordt bestreken.

Voor een aantal soorten betreffen de aantallen broedparen 'geschatte' aantallen. Het gaat hier met name om verspreid voorkomende, kleinere soorten die in hoge aantallen kunnen voorkomen en waarvan het moeilijk is om de aantallen in het hele gebied te tellen vanwege de moeilijke begaanbaarheid van het gebied. De aantallen broedparen van deze soorten zijn geschat op basis van een steekproef in transecten. Hierbij zijn aan de hand van de transecttellingen de dichtheden van broedparen per vegetatietype berekend. Vervolgens is een actuele vegetatiekaart van het moerasdeel gemaakt. Vermenigvuldiging van de oppervlakten van de vegetatietypen uit de vegetatiekaart met de dichtheden uit de steekproeven levert dan een totaal aantal geschatte broedparen voor het moeras. Doordat de vegetatiekaart van 2023 ten behoeve van deze analyse nog niet gereed is, kunnen de aantallen van deze soorten nog niet gegeven worden. De vegetatiekaart wordt gemaakt op basis van de landsdekkende luchtfoto en veldbezoeken.

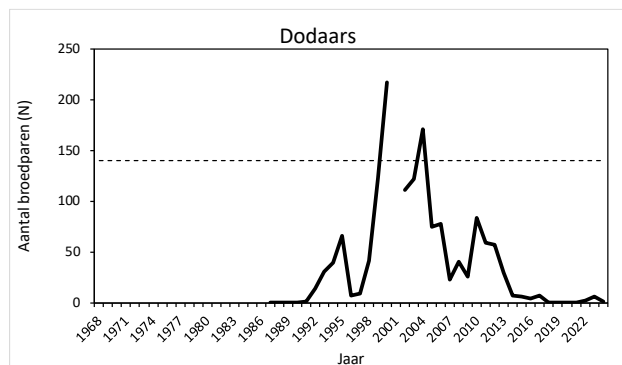
Een aantal landschappelijke ontwikkelingen is verantwoordelijk voor de veranderingen in broedvogelbevolking van de moeraszone in de Oostvaardersplassen. In recente jaren was in het westelijk moerasdeel sprake van een doorgaande afname van het areaal niet door ganzen of grote herbivoren begraasde moerasvegetatie. De nieuwe moerasvegetatie - ontstaan tijdens de drooglegging van 1987-1990 - wordt de laatste jaren bijna geheel door ganzen begraasd. De oude moerasvegetatie - ontstaan na de drooglegging van Zuidelijk Flevoland in 1968 - werd eerst nauwelijks aangepakt, maar wordt de laatste jaren in toenemende mate begraasd/betreden door ganzen en edelherten. Deze ontwikkeling gaat gepaard met een toename van het areaal open water, een afname van het areaal helder water en fragmentering van het oude riet door paden van edelherten. In 2014 was verder door een verlaging van de stuwwaagte sprake van een laag waterpeil in het moeras (ca. 20 cm lager dan in 2013) wat direct effect had op een aantal vogelsoorten. In 2020 is een start gemaakt met de geleidelijke verlaging van het waterpeil in het westelijk deel van het moeras in het kader van de Natura 2000 maatregelen, daarnaast traden in die periode ook droge zomers op die het waterpeil nog verder deden zakken, waardoor het voor sommige soorten weer minder aantrekkelijk wordt om in het moeras te verblijven.

Voor een uitgebreide beschrijving van de ontwikkelingen van de Natura 2000 broedvogels wordt verwezen naar Beemster, Versloot, Attema, Stoker (2023).

Dodaars

Na het opzetten van het water na de drooglegging van 1987-1990 nam het aantal broedparen toe tot meer dan 50 in 1995. Na de waterpeilverhoging van 1998 in het westelijk moerasdeel nam het aantal broedparen verder toe tot meer dan 200 in het jaar 2000. Daarna zijn de aantallen sterk afgenomen met name door een afname van het moerasareaal

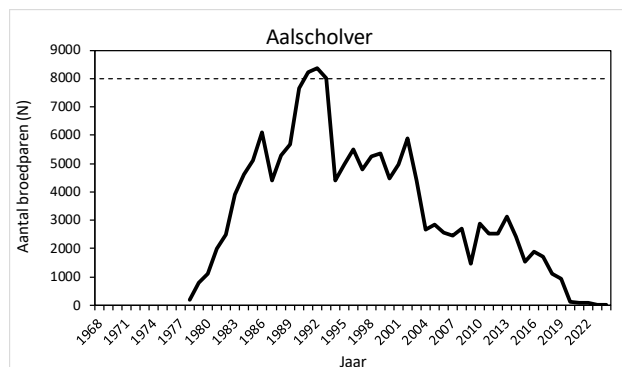
en de vertroebeling van het water in het moeras (fig. 3.1.1). Als gevolg van het lage waterpeil is het aantal in 2014 afgenomen tot slechts enkele broedparen. In 2015 leidde de waterpeilverhoging in het moeras niet tot een herstel van het aantal broedparen. In 2017 was het aantal broedparen iets toegenomen ten opzichte van het voorgaande jaar maar lag nog steeds zeer laag. Vanaf 2018 is het aantal weer afgenomen tot een minimum door de lage waterstanden als gevolg van de moerasreset. De aantallen liggen al vanaf 2005 onder de instandhoudingsdoelstelling.



Figuur 3.1.1 Geschatte aantal broedparen Dodaars in de moeraszone. Op basis van jaarlijkse transecttellingen van de grond. De horizontale lijn geeft het N2000 instandhoudingsdoel weer. Bron: Beemster, Sikkema, Attema, Stoker 2022.

Aalscholver

Het aantal broedparen Aalscholwers steeg vanaf 1978 sterk tot bijna 8.400 paar in 1992 (fig. 3.1.2). Na 1992 nam het aantal broedparen af tot circa 5.000 paar en bleef het vrij stabiel tot ongeveer 2003. Daarna vond een verdere afname plaats tot ongeveer 2.500 paar. De afgelopen jaren bleef het aantal broedparen tot 2013 vrij stabiel rond deze 2.500. In 2014 en 2015 is het aantal broedparen weer verder afgenomen tot ongeveer 2000. In 2016 was er sprake van een lichte stijging maar vanaf 2017 is de populatie alleen maar afgenomen en in 2020 zijn de aantallen gedaald tot 100 broedparen. Aalscholwers foerageren vooral buiten de Oostvaardersplassen in het Marker- en IJsselmeer. Veranderingen in het aantal broedparen worden vooral gestuurd door veranderingen die daar in het voedselaanbod (vis) optreden, met name in het Markermeer/IJsselmeer. Het aantal broedparen ligt al geruime tijd onder de instandhoudingsdoelstelling.



Figuur 3.1.2 Aantal getelde broedparen Aalscholwers in de moeraszone. Op basis van jaarlijkse tellingen vanuit het vliegtuig. De horizontale lijn geeft het N2000 instandhoudingsdoel weer. Bron RWS.

Reigers en Lepelaars

De Grote en Kleine zilverreiger hebben een spectaculaire groei doorgemaakt in de afgelopen jaren (fig. 3.1.3). De broedpopulatie van de Grote zilverreiger groeide tot circa 140 paren in 2006, die van de Kleine zilverreiger tot meer dan 25 paren in 2005 en 2006. In 2007 nam het aantal broedparen van beide soorten sterk af, waarschijnlijk mede door verstoring door broedende Zeearenden. Dit leidde tot een verplaatsing van de broedkolonie. In de jaren daarna is het aantal broedparen van Grote zilverreiger weer toegenomen tot bijna 200 paren in 2013. In 2014 vond een afname plaats tot iets meer dan 120 paren, die waarschijnlijk verband houdt met het lage waterpeil in het moeras. In 2015 herstelde de broedpopulatie zich weer tot 166 paar en in 2016 is de populatie weer verder toegenomen. Vanaf 2017 nam het aantal broedparen echter sterk af als gevolg van de lagere waterpeilen. Vanaf 2019 schommelt het aantal broedparen rond de 100.

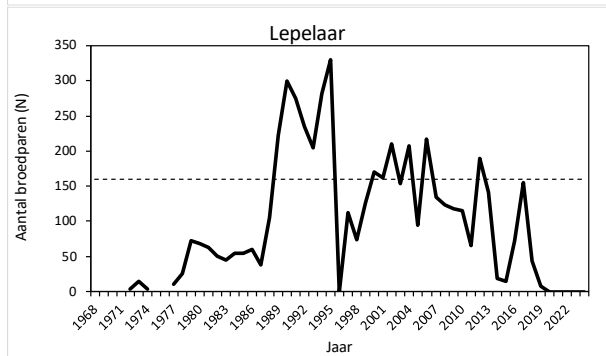
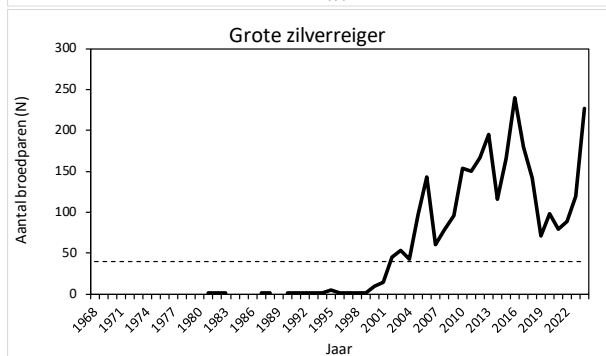
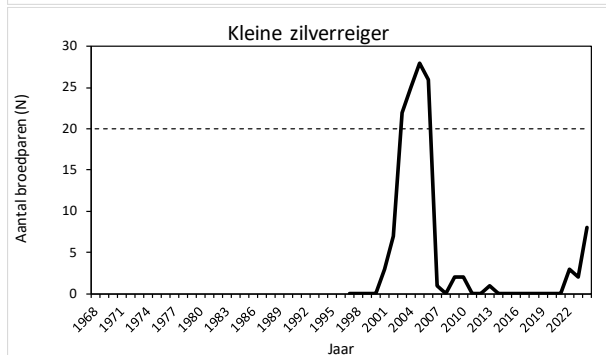
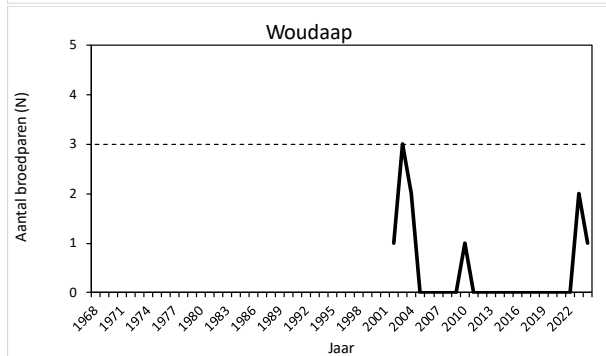
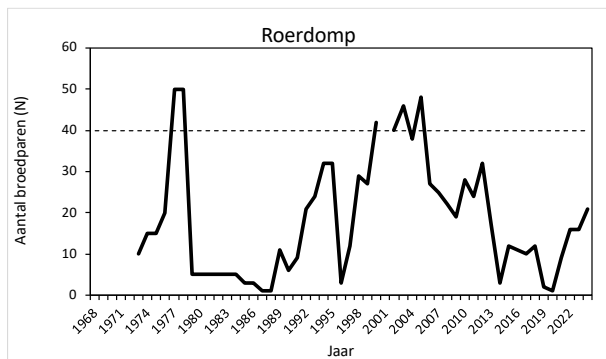
De Kleine zilverreiger heeft na 2006 nauwelijks meer gebroed in het moeras en kwam na 2013 niet meer tot broeden. Na een periode van 10 jaar afwezigheid als broedvogels was de Kleine zilverreiger in 2022 weer aanwezig met drie broedparen en in 2023 met 1 broedpaar.

Het aantal broedparen Roerdomp fluctueerde sterk in de afgelopen jaren. In de jaren zeventig nam het aantal na waterpeilverhoging sterk toe, maar na het verdwijnen van de moerasvegetatie onder invloed van de ruiende grauwe ganzen, verdwenen de meeste weer. Na de drooglegging van het westelijk moerasdeel in 1987-1990 en vervolgens herinundatie (vanaf 1991) namen de aantallen weer sterk toe, met een dip in 1996 als gevolg van de zeer droge zomer, tot bijna 50 paren in 2005. Daarna is het aantal afgenomen. In 2014 was sprake van slechts enkele broedparen als gevolg van het lage waterpeil in het moeras. De verhoging van het waterpeil in het moeras leidde in 2015 weer tot een toename van het aantal broedparen. Na 2015 bleef de populatie enkele jaren rond de 10 broedparen, waarna het in 2019 en 2020 weer sterk afnam tot slechts een broedpaar. In 2021 vond weer een toename plaats tot 9 broedparen, gevolgd door een verdere toename tot 16 broedparen in 2022 en 2023. Deze toename hangt samen met een verhoging van het waterpeil in het oostelijk moeras, mogelijk als gevolg van het sluiten van de drempel ten behoeve van de moerasreset. Verder hangt de toename waarschijnlijk ook samen met het aanbod van veel jonge vis nadat in 2019-2020 veel volwassen vis was weggevangen in het kader van de moerasreset of gestorven door lage waterstanden

Broedgevallen van Woudaapjes zijn vooral vastgesteld in de periode 2000-2004, kort na de waterpeilverhoging van 1998 in het westelijk moerasdeel, toen ook de Roerdomp het meest algemeen was. In de jaren erna zijn nauwelijks broedvogels meer vastgesteld. Na 2011 werd de soort niet meer waargenomen als broedvogel. In 2023 zijn voor het eerst weer 2 broedparen vastgesteld.

De Lepelaar vestigde zich begin jaren '70 in het moeras. Het aantal broedparen nam daarna toe tot meer dan 300 paar in 1995. In 1996 verdween de Lepelaar als broedvogel doordat de broedlocatie door het lage waterpeil in het moeras bereikbaar werd voor vossen. In 1997 waren ze als broedvogel weer terug en vanaf dat jaar is het aantal weer toegenomen, maar niet meer in de aantallen zoals die begin jaren negentig gebruikelijk waren. Vanaf 2008 schommelen de aantallen sterk waarbij de lage aantallen een gevolg zijn van lage waterpeilen in het moeras. Zodra het waterpeil in het voorjaar weer hoog genoeg is, nemen de aantallen weer toe zoals in 2012 en 2017. Na 2017 zijn de aantallen broedparen zeer sterk gedaald en kwam de Lepelaar in 2020-2023 niet als broedvogel voor. Hoewel de aantallen van jaar tot jaar sterk fluctueren, lijkt er toch sprake te zijn van een afnemende trend vanaf 2006 en kwam er vanaf 2020 geen broedpaar meer voor vanwege de lage waterstanden.

Roerdomp, Woudaapje, Kleine zilverreiger en Lepelaar liggen de laatste jaren onder de instandhoudingsdoelstelling. Alleen de Grote zilverreiger voldoet nog.



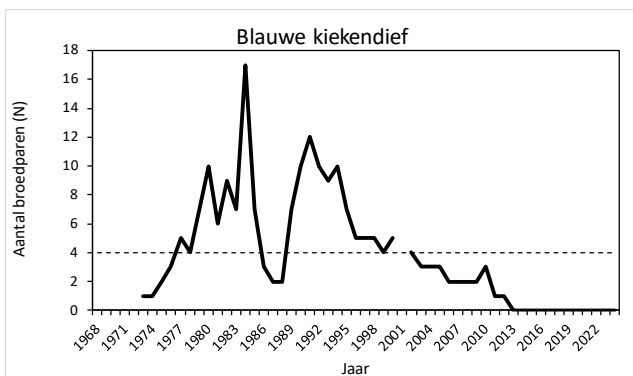
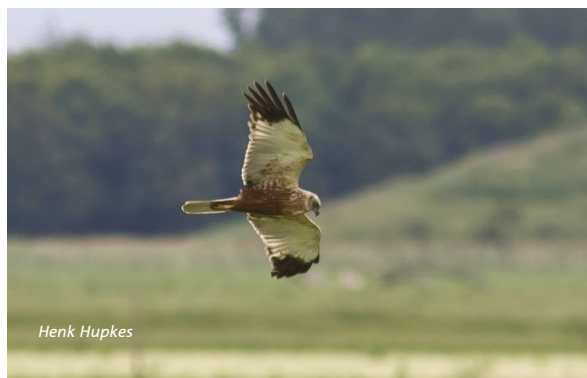
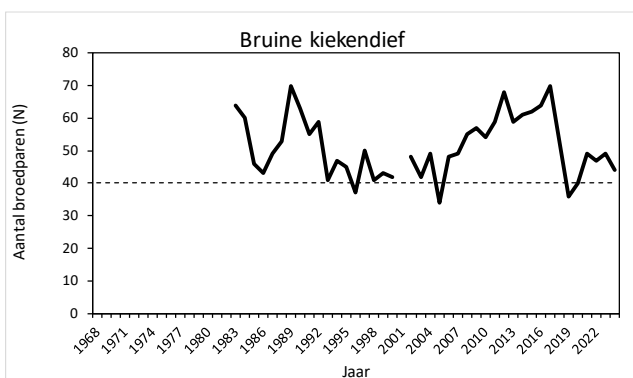
Figuur 3.1.3 Aantal getelde broedparen Roerdomp, Woudaapje, Kleine zilverreiger, Grote zilverreiger en Lepelaar in de moeraszone. Grote en Kleine zilverreiger en Lepelaar op basis van jaarlijkse tellingen vanuit het vliegtuig (Bron RWS). Roerdomp en Woudaapje op basis van jaarlijkse integrale tellingen vanaf de grond. De horizontale lijn geeft het N2000 instandhoudingsdoel weer. (Bron Beemster, Sikkema, Attema, Stoker, 2022; RWS).

Bruine en Blauwe kiekendief

Het aantal broedparen van de Bruine kiekendief is in het verleden afgenomen van ca. 70 in 1989 tot ruim 40 in 1999 (fig. 3.1.4). In deze periode ging de foerageerfunctie van het grazige deel grotendeels verloren. Vanaf 2000 was weer sprake van een toename van het aantal broedparen. In 2014 werden ruim 60 broedparen geteld oplopend tot 70 in 2017. Na 2017 trad een sterke daling op tot minder dan 40 in 2019. Daarna is weer sprake van een toename en liggen de aantallen boven het instandhoudingsdoel.

Door uitbreidende ganzenbegrazing en toenemende betreding door Edelherten is het westelijk moerasdeel mogelijk minder geschikt geworden om te broeden. Doordat Bruine kiekendieven zich hebben verplaatst naar het oostelijk moerasdeel, dat minder intensief door ganzen wordt begraasd en door Edelherten wordt betreden, nam de broedpopulatie in het moeras als geheel in deze periode aanvankelijk zelfs toe. Vanaf 2019 lijkt dit niet meer het geval te zijn en nam de totale populatie af tot ca. 50 in de laatste drie jaren. Dit hangt samen met de verdere waterpeilverlaging in het westelijke moeras waardoor dit deel nog ongeschikter is geworden als broedgebied.

Voor de Blauwe kiekendief blijkt de omgeving van de Oostvaardersplassen niet voldoende geschikt te zijn geweest om zich in het gebied als broedvogel te handhaven. In 2013 werd de soort voor het eerst sinds 1972 niet meer als broedvogel in het moeras aangetroffen. De soort broedde sinds 2005 niet meer succesvol in de Oostvaardersplassen. Vanaf 2002 ligt het aantal onder het instandhoudingsdoel.



Figuur 3.1.4 Aantal getelde broedparen Bruine en Blauwe kiekendief in de moeraszone. Op basis van jaarlijkse integrale tellingen vanaf de grond. De horizontale lijn geeft het N2000 instandhoudingsdoel weer. (Bron W. Schipper en Beemster, Sikkema, Attema, Stoker 2022).

Porseleinhoen, Blauwborst, Snor, Rietzanger, Grote karekiet

Na de drooglegging van 1987-1990 en de herinundatie in 1991 nam het aantal broedparen Porseleinhoen enkele jaren sterk toe (fig. 3.1.5). Sinds 1994 is sprake van een lager, sterk fluctuerend aantal broedparen waarbij de aantallen onder de instandhoudingsdoelstelling liggen. Door zijn voorkeur voor meer open moerasvegetaties heeft het Porseleinhoen geprofiteerd van de toegenomen begrazing door Grauwe ganzen en betreding door Edelherten in het westelijk moerasdeel. Door de lagere waterstanden is in 2019 en 2020 geen broedpaar waargenomen; in de laatste drie jaren werden wel weer broedparen waargenomen waarvan 3 in 2023.

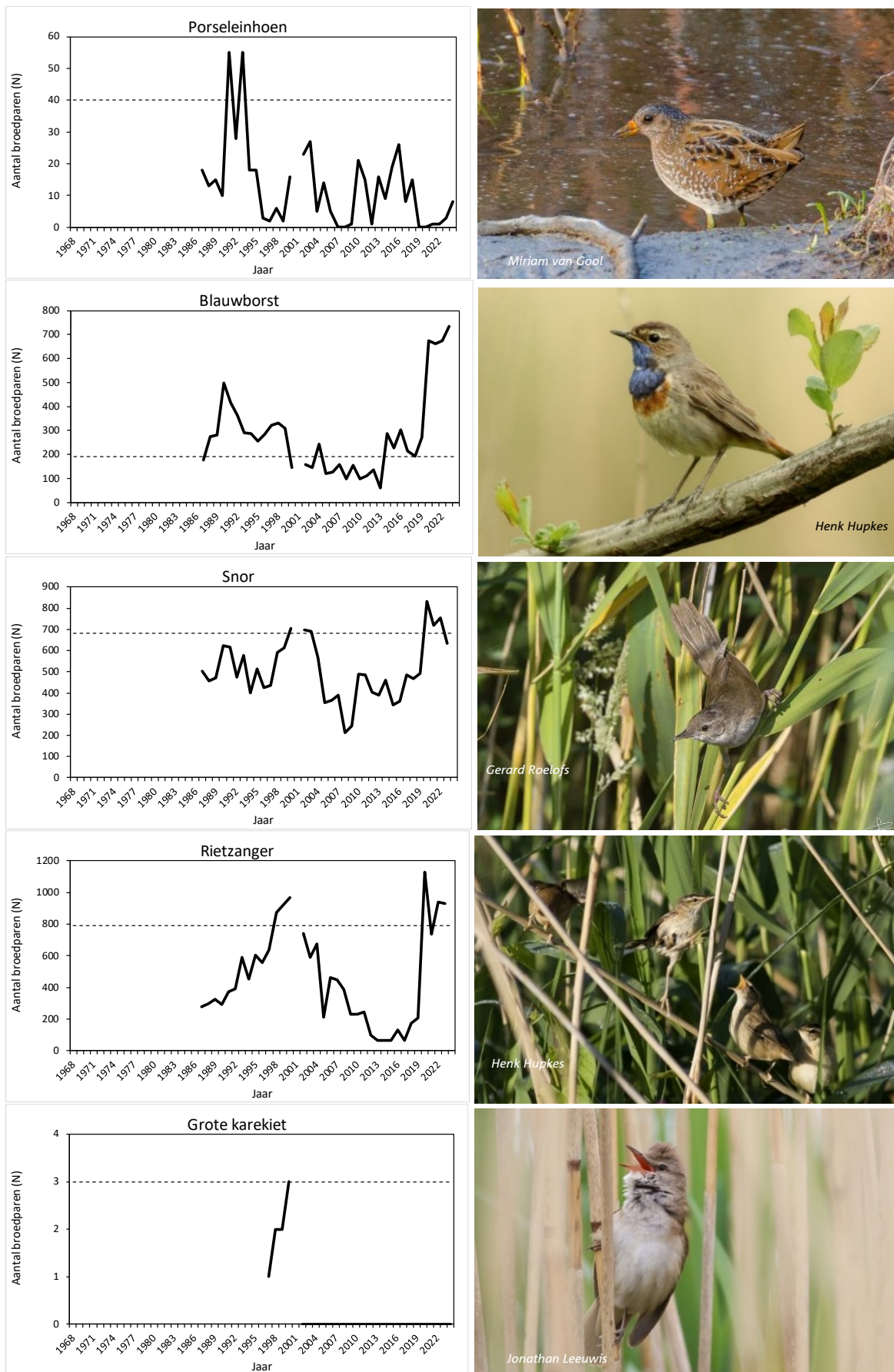
Met de drooglegging van het westelijk moerasdeel in 1987-1990 nam het aantal broedparen Blauwborst sterk toe. Sinds de herinundatie in 1991 en vooral de waterpeilverhoging in 1998 is het aantal geleidelijk weer afgenomen. Het lage waterpeil in 2014 leidde onmiddellijk tot een opleving van het aantal broedende Blauwborsten (fig. 3.1.5). In 2015 nam, als gevolg van het hogere waterpeil in het moeras, het aantal broedparen in het westelijk deel van het moeras weer licht af. Vanaf 2016 nemen de aantallen weer toe als gevolg van de lagere waterstanden en liggen de aantallen

boven de doelstelling. Na 2018 namen de aantallen zeer sterk toe tot meer dan 750 in de laatste drie jaren, waardoor de aantallen ver boven de instandhoudingsdoelstelling liggen.

De broedpopulatie van de Snor was in 1987-2011 tamelijk stabiel met alleen lagere schattingen tussen 2005-2009. Wellicht kan dit verklaard worden door relatief drogere omstandigheden in het oostelijk moerasdeel. De toename in 2010 kan mogelijk (deels) verklaard worden door gunstige omstandigheden in het overwinteringsgebied in Afrika. Landelijk was er toen namelijk sprake van een lichte toename van het aantal Snorren. Vanaf dat jaar schommelen de aantallen tussen de 400-500 broedparen en ligt het daarmee onder de instandhoudingsdoelstelling. Ook bij de Snor is vanaf 2018 een zeer sterke toename te zien zoals bij de Blauwborst. In 2020 worden meer dan 800 broedparen geschat en in 2021 en 2022 is het aantal weliswaar iets afgenomen maar ligt met meer dan 700 broedparen boven de instandhoudingsdoelstelling. In 2023 was het aantal verder afgenomen en lag het onder de instandhoudingsdoelstelling. Anders dan bij de Blauwborst heeft waterpeilverlaging juist een negatief direct effect: de snor broedt in geïnundeerd riet. De toename zal daardoor meer zitten in een afname van de rietbegrazing door ganzen (Beemster, Sikkema, Attema, Stoker 2022), vanwege de lagere waterpeilen (dus een indirect effect van waterpeilverlaging).

Het aantal broedparen Rietzanger nam na de drooglegging van 1987-1990 sterk toe tot bijna 1000 broedparen in 2000, waarna de aantallen weer even snel afnamen. Het waarom van de afname na 2001, met name die in het oostelijk moerasdeel, is nog onduidelijk. Na 2014 is er sprake van een lichte toename en vanaf 2018 van een zeer sterke toename tot meer dan 1000 broedparen in 2020 als gevolg van de drogere omstandigheden in het moeras. In 2020 lagen de aantallen weer boven de instandhoudingsdoelstelling nadat het een lange periode ver eronder lag. In 2021 lagen de aantallen net onder de instandhoudingsdoelstelling waarna het in 2022 weer toenam naar meer dan 900 en boven de instandhoudingsdoelstelling lag.

De Grote karekiet kwam in de periode 1997-1999 als broedvogel voor in het moeras. Daarna zijn geen broedgevallen meer waargenomen.



Figuur 3.1.5 Geschatte aantallen broedparen Porseleinhoen, Blauwborst, Snor, Rietzanger, Grote karekiet in de moeraszone. Op basis van jaarlijkse integrale tellingen vanaf de grond. De horizontale lijn geeft het N2000 instandhoudingsdoel weer. (Bron Beemster, Sikkema, Attema, Stoker 2020).

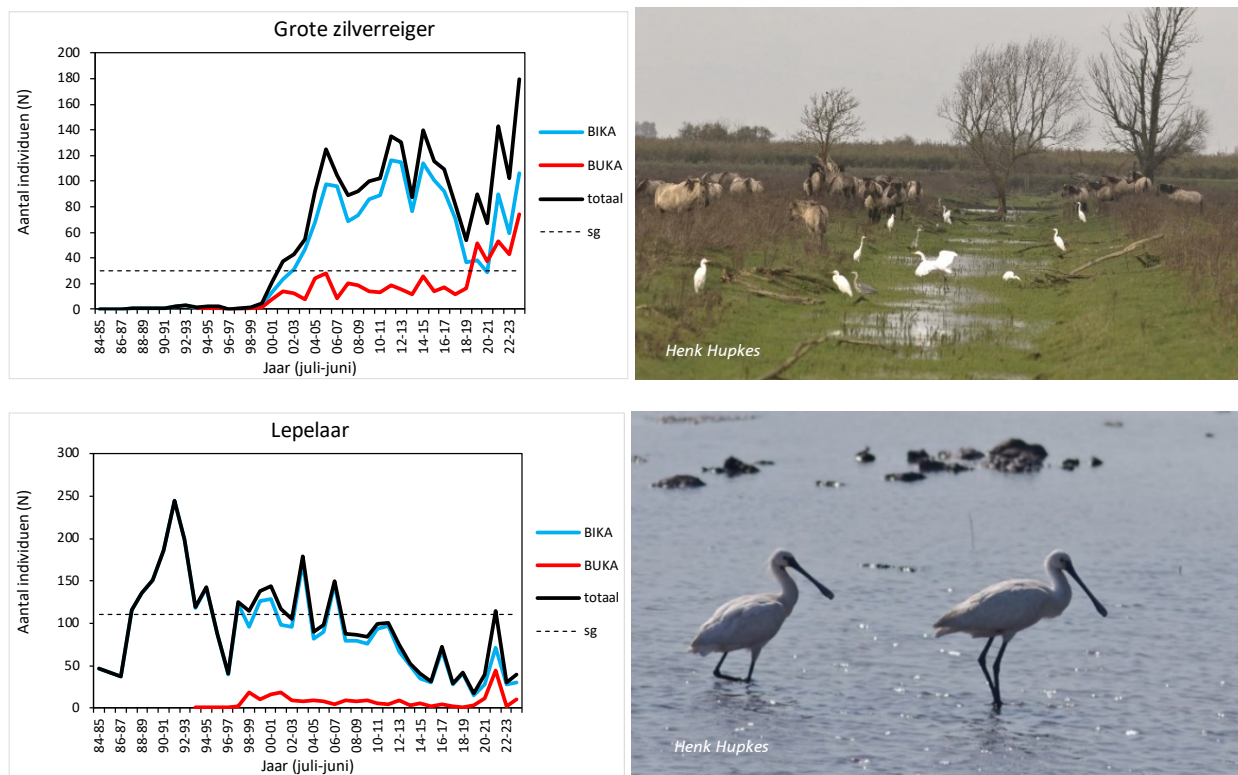
3.2 Natura 2000 niet-broedvogels moeras en grazige deel

Vanaf de jaren tachtig in de vorige eeuw worden maandelijks vogels geteld vanuit een vliegtuig. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen vogels in het moerasdeel en het grazige deel.

Grote zilverreiger en Lepelaar

De Grote zilverreiger nam vanaf 2000 sterk toe (fig. 3.2.1). Na 2006 fluctueerden de aantallen sterk, maar was er gemiddeld geen sprake van een toe- of afname. Na 2015 zijn de aantallen sterk afgenomen in het moeras als gevolg van de drogere omstandigheden. Na 2019 nam het aantal grote zilverreigers in zowel het moeras als de grazige rand weer sterk toe, met name in de grazige rand was de toename spectaculair. In het grazige deel werden de Grote zilverreigers vooral op de licht verruigde graslanden binnen en buiten de plantvakken aangetroffen. In deze ruigere graslanden worden in het veld ook veel activiteiten van muizen waargenomen; veel meer dan in de sterk begraasde korte graslanden.

Lepelaars worden al vanaf 1984 waargenomen (fig. 3.2.1). Vanaf dat jaar steeg het aantal waargenomen Lepelaars exponentieel tot een maximum in 1992, waarna het weer afnam. Vanaf 1992 schommelde het aantal waargenomen Lepelaars sterk tussen de jaren, en is er vanaf 2010 sprake van een dalende trend. In 2015 was er weer sprake van een lichte toename, maar daarna namen de aantallen verder af. In 2019-2020 was er sprake van een sterke toename zowel in het moeras als in de grazige rand die echter werd gevolgd door een sterke afname daarna. Mogelijk dat de veranderingen in waterpeil ook geleid hebben tot veranderingen in de vissamenstelling (verdwijnen grote karpers door lage waterstanden waardoor ruimte ontstaat voor andere vissen). Met uitzondering van het jaar 2019-2020, lagen de aantallen vanaf 2007 onder de instandhoudingsdoelstelling.



Figuur 3.2.1 Gemiddelde aantallen Grote zilverreigers en Lepelaars per waarneming per jaar op basis van maandelijkse tellingen vanuit het vliegtuig. sg = seizoensgemiddelde gewenste draagkracht N2000. BIKA is binnenkaads = moeraszone; BUKA = buitenkaads = grazige randzone; totaal = BIKA+BUKA. Seizoen juli-juni is conform N2000 werkwijze.

Zwanen en ganzen

Na een sterke toename van de Wilde zwaan in 1991-1992, daalde het gemiddeld aantal waargenomen Wilde zwanen geleidelijk tot een minimum in 2009-2010 (fig. 3.2.2). Daarna waren de aantallen min of meer stabiel. In de moeraszone werden meer Wilde zwanen waargenomen dan in het grazige deel. Vanaf 2007 liggen de aantallen onder het instandhoudingsdoel.

Grauwe ganzen en Kolganzen worden al vanaf 1984 waargenomen en Brandganzen pas vanaf 1990 (Fig. 3.2.2). Het aantal waargenomen Grauwe ganzen varieerde van jaar tot jaar, maar er lijkt geen sprake te zijn van een toe- of afname van het totaal aantal grauwe ganzen in de tijd. Opvallend is de piek in 2000/2001, die door een enkele waarneming wordt veroorzaakt: tijdens de waarneming van november 2000 werden meer dan 42000 Grauwe ganzen

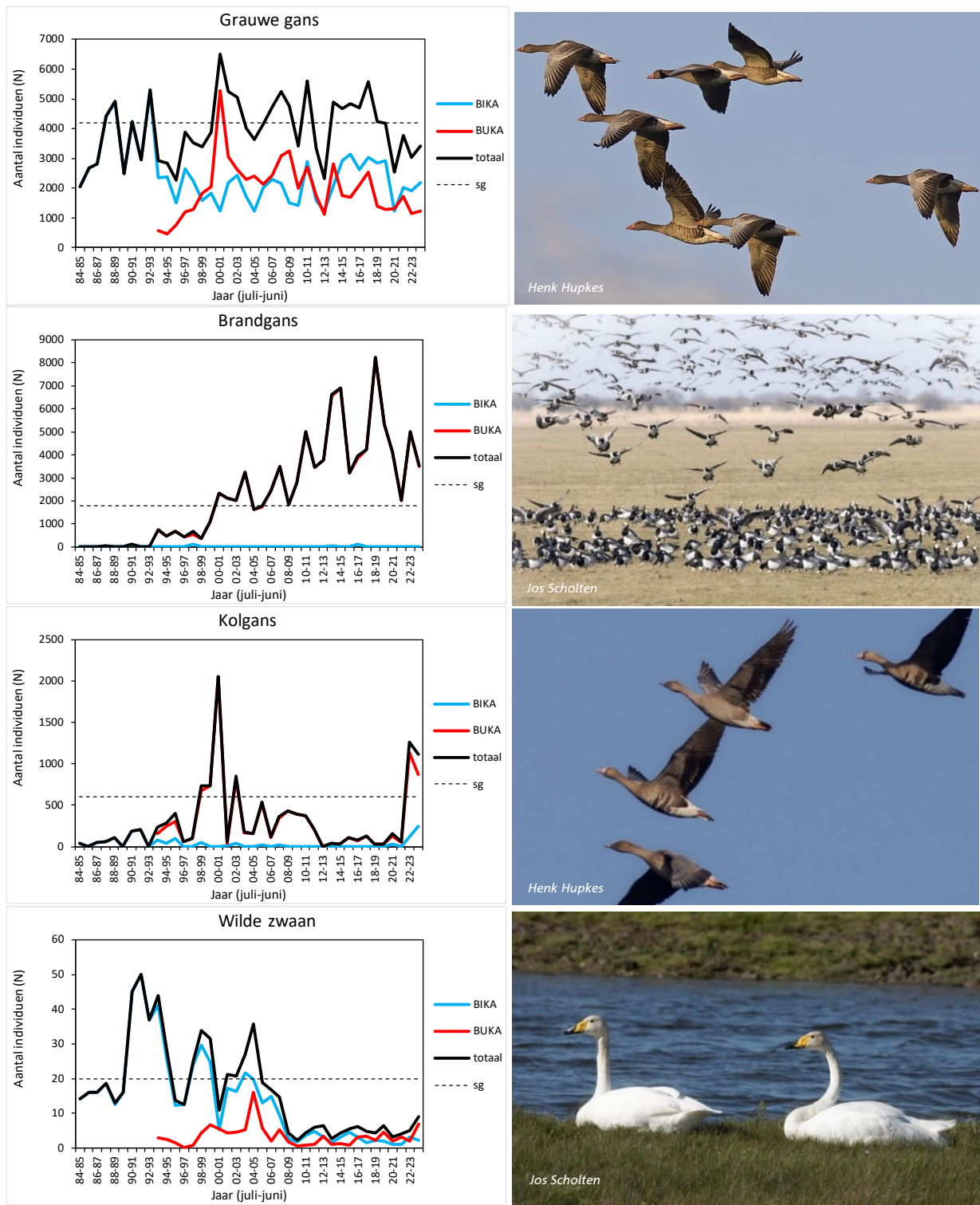
waargenomen. De aantallen grauwe ganzen fluctueren na 2000 sterk maar gemiddeld blijft het stabiel; gemiddeld ligt het rond het instandhoudingsdoel.

De aantallen Brandganzen zijn vanaf 1993 toegenomen. Hoewel de aantallen van jaar tot jaar sterk fluctueren, is er gemiddeld sprake van een positieve trend. De laatste jaren liggen de aantallen gemiddeld ver boven het instandhoudingsdoel.

De aantallen waargenomen Kolganzen zijn in vergelijking met die van Grauwe ganzen en Brandganzen laag. Na een toename van de aantallen in 1998/1999, nam hun aantal al snel weer af in 2000/2001. In de periode daarna waren de aantallen min of meer stabiel, waarbij de sterke toename in de laatste twee jaren opvalt.

Belangrijk om te weten is dat het hier gaat om ganzen die overdag worden waargenomen. Bekend is dat een groot deel van de ganzen dat de Oostvaardersplassen bezoekt, dit vooral 's nachts doet. Overdag trekken zij bij zonsopkomst naar foerageergebieden buiten de Oostvaardersplassen, waarna ze bij zonsondergang weer terugkeren naar de Oostvaardersplassen. Het kan hierbij om enkele tienduizenden ganzen gaan die via deze monitoring die overdag plaatsvindt, niet worden meegenomen, maar waarvoor de Oostvaardersplassen wel een zeer belangrijke functie vervult als slaappleaats. Op basis van de jaarlijkse slaappleaatsstellingen van SOVON blijkt dat in de periode 2012-2023 tussen de 20.000-60.000 kolganzen de Oostvaardersplassen vooral 's nachts bezoeken. In januari 2023 werden er meer dan 35.000 geteld die 's morgens de Oostvaardersplassen uitvlogen om in andere gebieden te foerageren. Brandganzen en grauwe ganzen vliegen ook uit maar in lagere aantallen: brandganzen tussen 10.000-20.000 en grauwe ganzen minder dan 5.000.

De ganzen die overdag werden waargenomen werden voornamelijk in het grazige deel aangetroffen. Buiten de ruiperiode van Grauwe ganzen zijn de Brandganzen de laatste jaren de meest talrijke ganzensoort in de Oostvaardersplassen.



Figuur 3.2.2 Gemiddelde aantallen Grauwe ganzen, Brandganzen, Kolganzen en Wilde zwaan per waarneming per jaar op basis van maandelijke tellingen vanuit het vliegtuig. sg = seizoensgemiddelde gewenste draagkracht N2000. BIKA is binnenkaads = moeraszone; BUKA = buitenkaads = grazige randzone; totaal = BIKA+BUKA. Seizoen juli-juni is conform N2000 werkwijze.

Zwemeenden

Het aantal waargenomen Bergeenden is in de loop van de tijd afgenomen (Fig. 3.2.3). De laatste jaren nemen de aantallen weer sterk toe, met name in het moeras, als gevolg van de lagere waterstanden, en liggen de aantallen weer boven het instandhoudingsdoel.

De aantallen waargenomen Smienten in de moeraszone namen na 1984 eerst toe tot een maximum in 1989/1990. Hierna nam de aantallen geleidelijk af. In het grazige deel is de trend vergelijkbaar met uitzondering van het jaar 1999/2000. In dat jaar werden in december 1999 en januari-februari 2000 tussen de 10.000 en meer dan 22.000

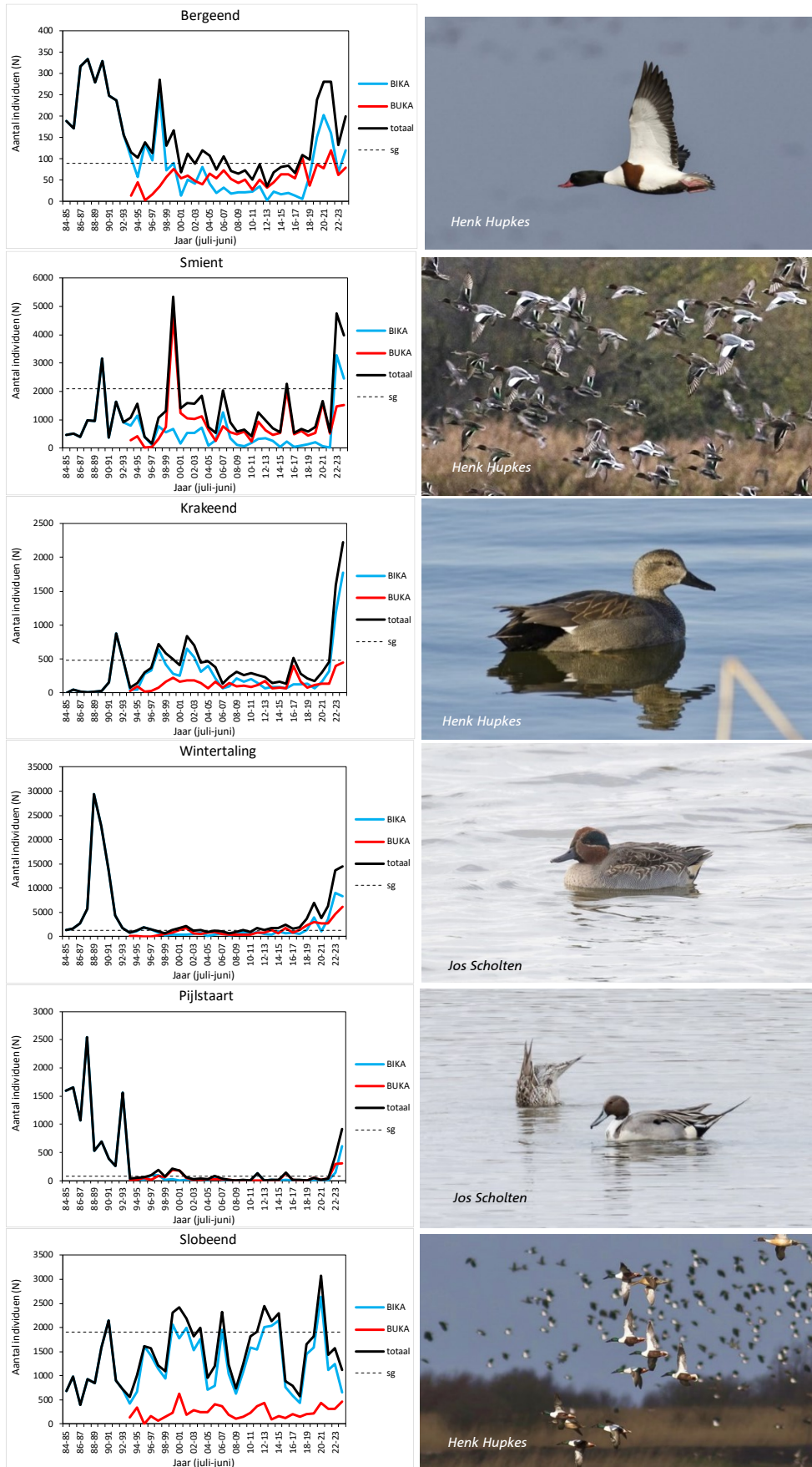
Smienten aangetroffen. De aantallen lagen de afgelopen jaren gemiddeld onder het instandhoudingsdoel. In 2023 namen de aantallen sterk toe in zowel het moeras als de randzone waardoor de aantallen weer ver boven de instandhoudingsdoelstellingen lagen. Deze sterke toename hangt samen met de moerasreset waardoor er in 2023 grote oppervlakten met pioniervegetatie aanwezig waren met zeer veel zaden.

De aantallen Krakeenden piekten in 1992 en in de periode 1998-2003, nadat de waterstanden waren verhoogd. Na 2003 namen de aantallen af en de laatste jaren lijken de aantallen stabiel. In 2017 vond er een sterke toename van het aantal krakeenden plaats, met name in de grazige rand, die in de twee jaren daarna al weer sterk was afgenomen en lag het weer onder het instandhoudingsdoel. In 2020-2021 en 2021-2020 namen de aantallen weer sterk toe, maar nu vooral in het moeras. In 2023 en 2024 piekten ze, met name in het moeras, tot ver boven de instandhoudingsdoelstelling. Ook hier veroorzaakt door de sterke toename aan pioniervegetatie in het moeras waardoor veel zaden beschikbaar zijn.

Wintertalingen werden in zeer hoge aantallen (op enkele dagen tot meer dan 50 duizend in de herfst van 1989 en 1990) waargenomen in de moeraszone in de periode 1987-1990 tijdens de eerste drooglegging van het moeras toen er veel pioniervegetatie aanwezig was. Na de drooglegging namen de aantallen weer sterk af. De laatste jaren waren de aantallen in de moeraszone vrij stabiel. In het grazige deel is een toename te zien van 1998 tot 2003. Ook hier was door inrichtingsmaatregelen en vernatting tijdelijk veel pioniervegetatie aanwezig. Daarna nam de pioniervegetatie af en ook de aantallen Wintertalingen. De laatste jaren is weer een toename in de aantallen te zien. Dit hangt samen met de verlaging van het waterpeil in het westelijk moeras, het ontstaan van kale slikvlakten waar zich vervolgens weer pioniervegetatie vestigt. De aantallen liggen dan ook weer ver boven het instandhoudingsdoel.

De aantallen Pijlstaarten namen na 1988 sterk af tot een minimum in 1993, waarna in de periode daarna de aantallen rond dat minimum blijven schommelen en ligt het aantal gemiddeld onder het instandhoudingsdoel. Ook de pijlstaart profiteert van de sterke toename aan pioniervegetatie in het westelijk moeras waardoor de aantallen in 2023 en 2024 weer boven de instandhoudingsdoelstelling liggen.

De aantallen Slobeenden namen aanvankelijk licht toe na 1984 tot 1999. Daarna bleven de aantallen stabiel. Vanaf 2000 schommelen de aantallen sterk; gemiddeld lag het aantal onder het instandhoudingsdoel. De Slobeenden werden vooral in de moeraszone aangetroffen. De waterpeilverlaging in het moeras leverde aanvankelijk veel habitat (ondiep water), maar na 2022, als het hele westelijke moeras bijna droog staat, is dit habitat weer voor een groot deel verdwenen en nemen de aantallen slobeenden ook weer af.

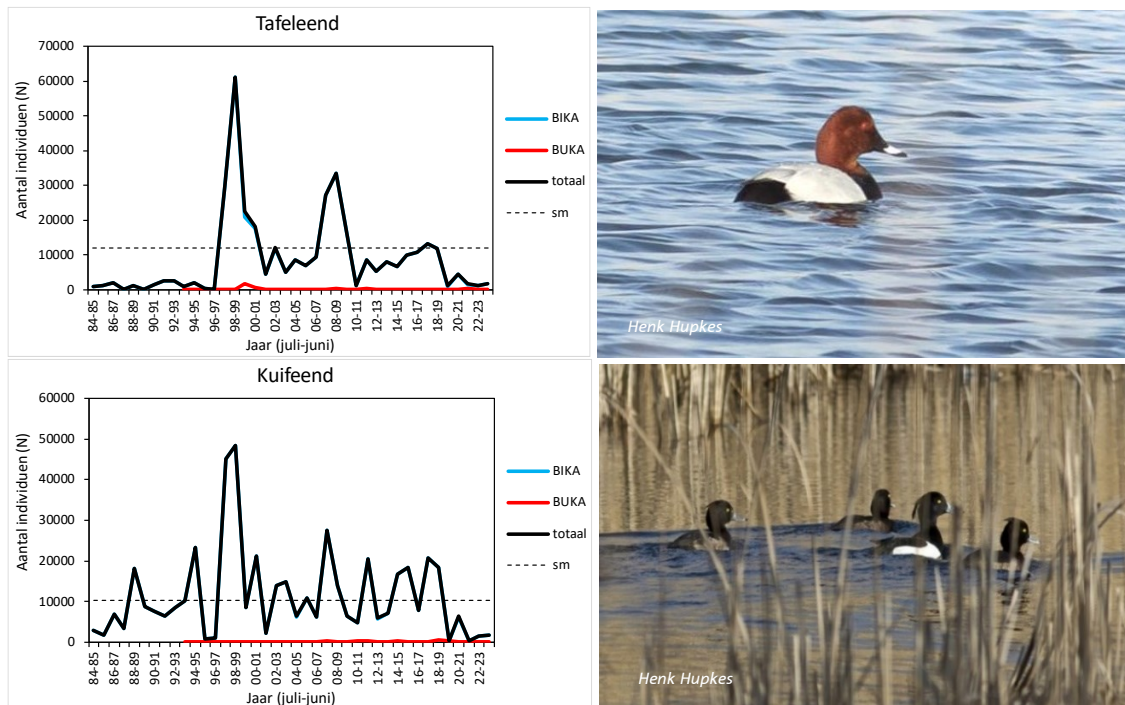


Figuur 3.2.3 Gemiddelde aantallen Bergeenden, Smienten, Krakeenden, Wintertalingen, Pijlstaarten en Slobeenden per waarneming per jaar op basis van maandelijkse tellingen vanuit het vliegtuig. sg = seizoensgemiddelde gewenste draagkracht N2000. BIKA is binnenkaads = moeraszone; BUKA = buitenkaads = grazige randzone; totaal = BIKA+BUKA. Seizoen juli-juni is conform N2000 werkwijze.

Duikenden

Het aantal waargenomen Tafeleenden was laag in de periode 1984-1996 (fig. 3.2.4). Daarna namen de aantallen sterk toe tot een maximum in 1998, gevolgd door een sterke afname tot 2001 waarna het weer geleidelijk toenam tot een maximum in 2008. In 2009 en 2010 namen de aantallen weer sterk af, waarna er vanaf 2011 weer sprake was van een lichte toename. Na 2020 is het aantal sterk afgenomen door de lage waterstanden. De laatste jaren lag het aantal gemiddeld beneden het instandhoudingsdoel. Tafeleenden werden vrijwel uitsluitend in de moeraszone aangetroffen.

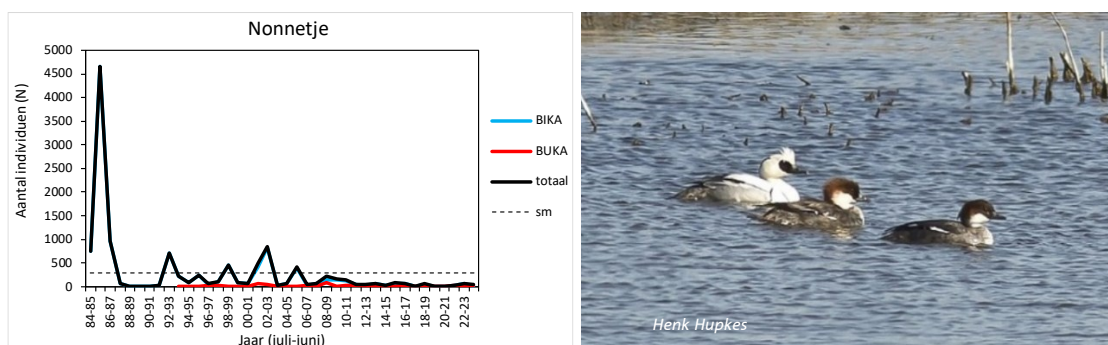
Vanaf 1984 namen de waargenomen aantallen Kuifeenden toe tot maxima in de periode 1994-1998. Opvallend is de sterke afname in 1996, een jaar met een zeer droge zomer waardoor het waterpeil sterk daalde. Na 1998 zijn de aantallen gedaald, maar lijkt het de laatste jaren stabiel te zijn; de aantallen schommelen sterk. Ook hier zijn de aantallen na 2020 sterk afgenomen door de lage waterstanden. Gemiddeld liggen de aantallen de laatste jaren rond het instandhoudingsdoel, maar de laatste drie jaren dus beneden het doel. Ook Kuifeenden werden vrijwel uitsluitend in de moeraszone aangetroffen.



Figuur 3.2.4 Seizoensmaxima aantallen Tafeleenden en Kuifeenden per waarneming per jaar op basis van maandelijkse tellingen vanuit het vliegtuig. sm = seizoensmaximum gewenste draagkracht N2000. BIKA is binnenkaads = moeraszone; BUKA = buitenkaads = grazige randzone; totaal = BIKA+BUKA. Seizoen juli-juni is conform N2000 werkwijze.

Nonnetje

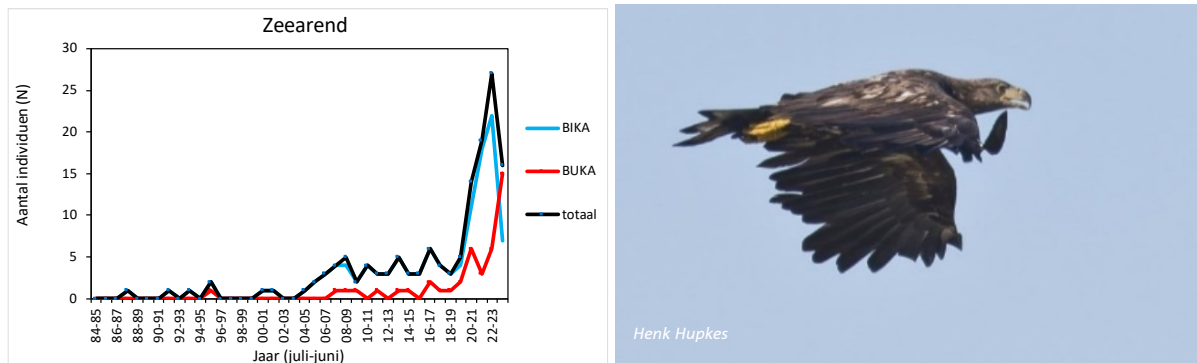
De aantallen Nonnetjes waren hoog begin jaren tachtig vorige eeuw, waarna de aantallen sterk afnamen (fig. 3.2.5). De aantallen fluctueerden sterk tussen de jaren. De laatste jaren zijn de aantallen tot een minimum gedaald en liggen deze beneden het instandhoudingsdoel.



Figuur 3.2.5 Seizoensmaxima aantallen Nonnetjes per waarneming per jaar op basis van maandelijkse tellingen vanuit het vliegtuig. sm = seizoensmaximum gewenste draagkracht N2000. BIKA is binnenkaads = moeraszone; BUKA = buitenkaads = grazige randzone; totaal = BIKA+BUKA. Seizoen juli-juni is conform N2000 werkwijze.

Zeearend

Zeearenden worden tijdens de maandelijkse monitoring vanuit het vliegtuig al sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw waargenomen (Fig.3.2.6). De aantallen zijn na 2003 sterk gestegen. Ze worden vooral boven het moeras waargenomen. De laatste drie jaren is er een sterke toename te zien in zowel het moeras als in de grazige rand. In 2023 zijn op één dag meer dan 25 zeearenden waargenomen.

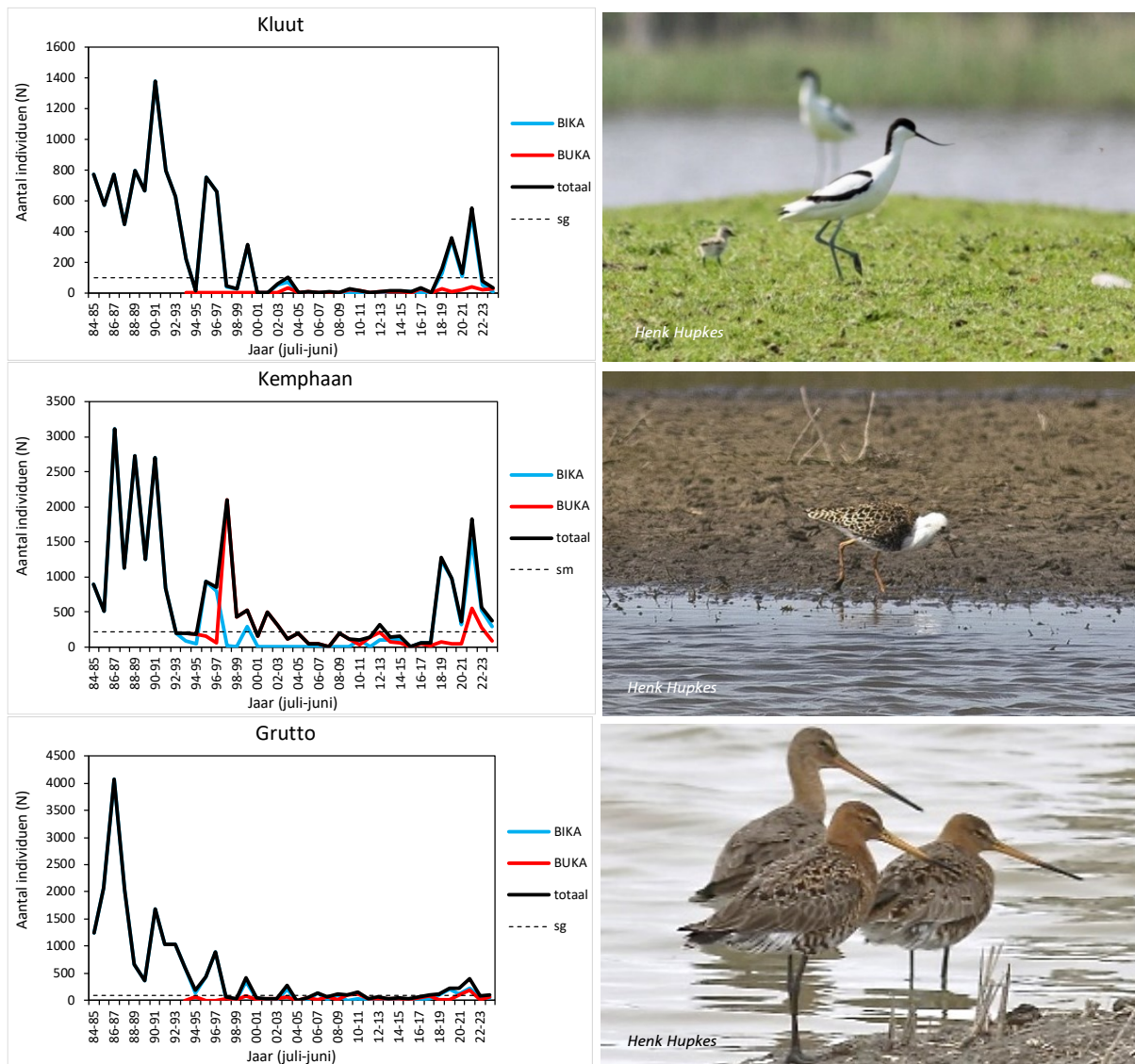


Figuur 3.2.6 Maximale aantallen Zeearenden tijdens een telling per jaar op basis van maandelijkse tellingen vanuit het vliegtuig. BIKA is binnenkaads = moeraszone; BUKA = buitenkaads = grazige randzone; totaal = BIKA+BUKA. Seizoen juli-juni is conform N2000 werkwijze.

Steltlopers

De Kluut is sterk afgenomen vanaf de jaren negentig (Fig. 3.2.7). In de periode 2001-2018 kwamen ze niet of nauwelijks voor. Vanaf 2018 is weer een toename te zien als gevolg van de lagere waterstanden waardoor ondiep water en kale grond ontstaan in het moeras en lag het aantal weer boven het instandhoudingsdoel. Als gevolg van de verdere waterpeildaling in het westelijk moeras verdwenen echter weer de grote oppervlakten van zeer ondiep water met slikvelden van de jaren daarvoor en namen de aantallen kluten weer af na 2023.

Kemphaan en Grutto laten een beeld zien dat sterk overeenkomt met de Kluut. Aanvankelijk werden er hoge aantallen in de jaren tachtig van de vorige eeuw, waarna een afname plaatsvond. In de laatste jaren zijn er zelfs jaren dat ze niet meer worden gezien vanuit de lucht. Opvallende is de sterke toename bij de kemphaan en een lichtere bij Grutto vanaf 2018. Ook voor Grutto en Kemphaan geldt dat een lagere waterstand in het moeras de juiste waterdiepte levert om te kunnen foerageren tijdens de trek. Ook bij deze soorten is een sterke afname na 2023 waar te nemen als gevolg van het verder dalen van de waterstand in het westelijk moeras.



Figuur 3.2.7 Gemiddelde aantallen Kluuten, Kemphanen en Grutto's per waarneming per jaar op basis van maandelijkse tellingen vanuit het vliegtuig. sg = seizoensgemiddelde gewenste draagkracht N2000. BIKA is binnenkaads = moeraszone; BUKA = buitenkaads = grazige randzone; totaal = BIKA+BUKA. Seizoen juli-juni is conform N2000 werkwijze.

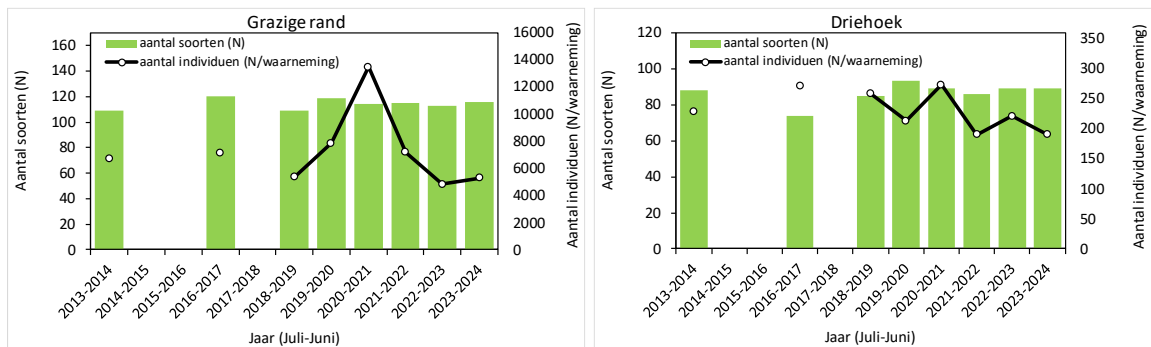
3.3 Vogels grazige deel

Vanaf 2013 vindt er jaarrond, maandelijks een zogenaamde PTT-telling (punt-transecttelling) van alle voorkomende vogels plaats in het grazige deel. In totaal gaat het om 9 telpunten (waarneemvakken). Van de soorten worden gemiddelden berekend over de periode juli-juni (vergelijkbaar met de gemiddelden van de Natura 2000 doelsoorten (zie par. 3.2) In de jaren juli 2014 – juni 2015, juli 2015 – juni 2016 en juli 2017 – juni 2018 konden door omstandigheden helaas niet iedere maand tellingen worden uitgevoerd, zodat deze jaren niet zijn meegenomen in de beschrijving van de ontwikkeling van de vogeldiversiteit en het aantal vogels.

In het grazige deel werden jaarlijks gemiddeld rond de 110 vogelsoorten waargenomen (fig. 3.4.1). Er is geen sprake van een trend. Het aantal individuen lag de eerste jaren gemiddeld rond de 6500 per waarneemdag, waarna het vanaf 2019 toenam tot gemiddeld bijna 14000 individuen per waarneemdag. Na 2021-2022 daalde het aantal weer tot iets minder dan 6000 in 2023-2024. Ook hier is nog geen sprake van een duidelijke trend. Sterke toenames zoals in 2020-2021 worden veroorzaakt doordat een bepaalde vogelsoort pieken kan vertonen waarbij het dan kan gaan om duizenden tot tienduizenden individuen die op dat moment in het waarneemvak aanwezig zijn. Een andere dag kunnen ze ook in het gebied aanwezig zijn, maar dan net niet in het waarneemvak. De hoge piek in aantal individuen in 2020-2021 wordt met name veroorzaakt door zeer hoge aantallen Brandganzen, Grauwe ganzen, Smienten, Wintertalingen, Goudplevieren en Kieviten die op dat moment in het waarneemvak aanwezig waren.

In de Driehoek traden kleine schommelingen in het aantal soorten op, maar was geen sprake van een trend (fig. 3.4.1). Het aantal soorten (gemiddeld rond de 90) lag iets lager dan in de grazige rand. Het aantal individuen varieerde sterk

tussen de jaren. Over de hele periode kan nog niet van een duidelijk trend gesproken worden. Wel lijkt er sprake te zijn van een afname na 2020-2021, maar ook hier worden de pieken veroorzaakt door soorten die in grote aantallen kunnen voorkomen en iedere dag op een andere locatie in het gebied aanwezig zijn.



Figuur 3.4.1 Aantal soorten niet-broedvogels en aantal individuen in het grazige deel en de Driehoek..

Voor trends is het dan beter om te kijken naar afzonderlijke soorten die niet in grote aantallen voorkomen. Soorten die in grote aantallen voorkomen en steeds op een andere locatie kunnen voorkomen, kunnen beter met integrale monitoring zoals die vanuit het vliegtuig, worden bekeken. Voor de grazige rand en de Driehoek is de ontwikkeling van rode lijst soorten uitgewerkt in bijlagen 1 en 2. Nu is de rode lijst opgesteld voor broedvogels en worden met de PTT-tellingen geen broedvogels geïnventariseerd, maar ook broedvogels hebben leefgebied nodig tijdens en na het broeden en dat is wat de PTT-tellingen wel laten zien.

In de grazige rand werden in totaal 33 rode lijst en in de Driehoek 25 rode lijst soorten waargenomen. Een deel van deze soorten werd slechts 1 of 2-maal waargenomen zoals ringmus, visdief, wiewaal, grauwe klauwier, grauwe vliegenvanger, grote lijster, klapekster, kraanvogel, zwarte stern. Het gaat dan om toevalligheden. Er zijn ook soorten die vrijwel ieder jaar worden aangetroffen en voor wie het gebied dus wel van belang is als leefgebied. Hierbij zitten ook de soorten die af en toe in grote aantallen kunnen voorkomen en soms wel en soms niet in het waarneemvak aanwezig zijn, waardoor trends moeilijk zijn aan te geven. Voor de soorten waarvoor dit niet geldt is te zien dat er in de grazige rand soorten zijn die gemiddeld zijn toegenomen zoals graspieper, koekoek, paapje, torenvalk, velduil, en waterhoen. Er zijn ook soorten die eerst een toename lieten zien tot 2019/2020/2021 en daarna weer afnamen zoals boerenzwaluw, Kievit, kneu, kramsvogel, oeverloper, tapuit, tureluur, watersnip. Soorten die afnamen waren bonte strandloper en raaf. Daarnaast waren er soorten die eerst afnamen, maar na 2019/2020/2021 weer een toename lieten zien zoals scholekster, sperwer, veldleeuwierik en zomertaling. Soorten als baardman, bontbekplevier, steltkluut en wulp bleven gemiddeld gelijk. In de Driehoek waren vergelijkbare ontwikkelingen te zien.

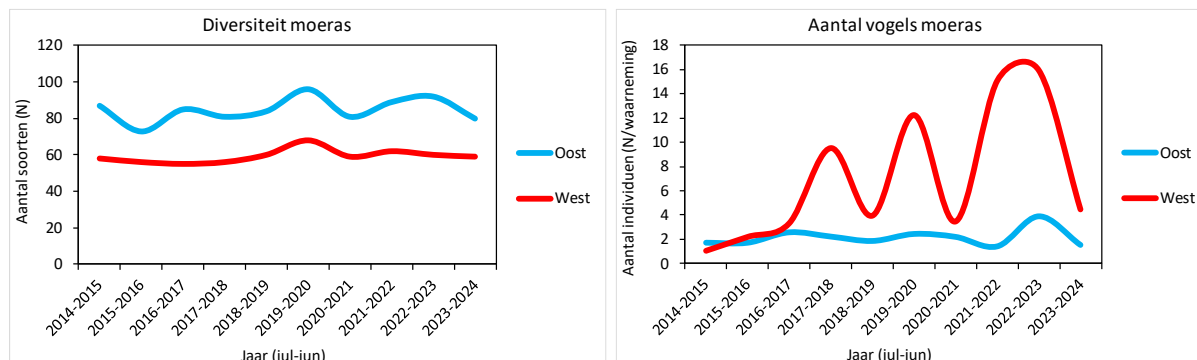
3.4 Vogels Knardijk en Oostvaardersdijk

Vanaf 2014 vindt er ook een PTT-telling langs de Knardijk en Oostvaardersdijk plaats van vogels die aan de rand van het moeras voorkomen. In totaal gaat het om 14 telpunten langs de twee dijken. Met behulp van deze telpunten kan gekeken worden naar het effect van de huidige reset in het westelijk moeras op de ontwikkeling in de vogelgemeenschap en of die anders is dan in het oostelijke moeras waar het waterpeil hoog is gebleven. In dit jaarrapport wordt gekeken naar het effect van de eerste fase van de moerasreset waarin het waterpeil sterk is verlaagd en grote delen van de voormalige plassen droog liggen. Hier ontwikkelde zich in de eerste twee jaren een pioniervegetatie die nu langzamerhand wordt overgenomen door rietvegetatie. In 2024 waren de waterpeilen in het westelijk moeras hoger dan gewenst voor de moerasreset, vanwege overvloedige regenval. Hierdoor ontstonden delen met ondiep helder water waar een explosie van aquatische organismen (algen, zoöplankton, grote waterinsecten, jonge vis) plaatsvond. Hierdoor werden grote aantallen vogels aangetrokken die hier kwamen om te foerageren op het nieuw ontstane voedselaanbod. Dit was in feite een voorproefje van de jaren die nog gaan komen direct na de 'droge' fase van de moerasreset als het waterpeil weer omhoog gaat. Deze droge fase zal in 2025 nog worden voortgezet om het nieuw gevestigde riet meer tijd zich goed te laten ontwikkelen.

De vogeldiversiteit lag in het oostelijk moeras gemiddeld 20 soorten hoger dan in west, maar in beide gebieden is geen sprake van een toe- of afname of is een duidelijke trendbreuk na de start van de reset in 2020, te zien (Fig. 3.5.1). Het aantal individuen in het westelijk moeras schommelde sterk tussen de jaren en is er gemiddeld sprake van een toename van het aantal individuen. Het gaat hierbij vooral om soorten die in grote aantallen afkomen op het water in het moeras zoals Kuifeenden en Tafeleenden (enkele duizenden) in 2017-2018. In 2019-2020 en 2021-2022 worden de pieken veroorzaakt door soorten die op het ondiepe water of de kale vlakten met pioniervegetaties afkomen als gevolg van de waterpeilverlaging. Het gaat dan om soorten als Goudplevier, Kempphaan, Kievit, Kluut, Slobeend, Wintertaling en Kokmeeuw die zich met duizenden tegelijk ergens in het moeras verzamelen. Dat dit niet ieder jaar

is te zien hangt ook weer deels samen met de methodiek waardoor een soort soms wel of niet in het waarneemvak aanwezig is.

De natura 2000 soorten die positief reageerden op de droge fase van de moerasreset waren blauwborst, blauwe kiekendief, bruine kiekendief, grauwe gans, grote zilverreiger, kleine zilverreiger, kolgans, krakeend, pijlstaart, rietzanger, roerdomp, slobbeend, smient, wintertaling. De natura 2000 doelsoorten die negatief op de droge fase van de moerasreset reageerden waren aalscholver, bergeend, dodaars, grutto, kemphaan, kluut, kuifeend, lepelaar, tafeleend, wilde zwaan (Bijlage 3). Dit wil overigens niet zeggen dat deze soorten die afnamen helemaal waren verdwenen. Het waren er in het westelijk moeras minder en in het oostelijk moeras, waar het waterpeil niet was verlaagd, waren ze nog steeds aanwezig.



Figuur 3.5.1 Aantal soorten niet-broedvogels en aantal individuen in het moeras langs de Knardijk en Oostvaardersdijk. Hierbij is onderscheid gemaakt in de telpunten die vooral de ontwikkeling van het oostelijk moeras (blauw) weergeven en van het westelijk (rood) moeras. Vanaf 2021 ligt het westelijke moeras grotendeels droog vanwege de moerasreset.

4. Recreatie, educatie, communicatie

In dit hoofdstuk wordt aandacht besteed aan de mens in relatie tot de Oostvaardersplassen als onderdeel van Nationaal Park Nieuw Land. Wat is er afgelopen jaar gebeurd op het gebied van recreatie? Wat zijn de ontwikkelingen op communicatief en educatief vlak en wat is er gedaan om de omgeving en de bezoekers meer te betrekken bij het gebied?

4.1 Uitvoering beleidskader

Ook in 2024 is verder gewerkt aan [de opgaven](#) zoals deze geformuleerd zijn in het Provinciale beleidskader van 2018. In het algemeen kunnen we zeggen dat we een aantal projecten hebben kunnen afronden (Beschuttingsopgave, Water in het grazig gebied, Recreatie in het grazig deel) en werken we continu verder aan een aantal andere projecten (Poortontwikkelingen in Lelystad en Almere, Moerasreset, Etalagegebied langs de Trekweg). Hieronder zullen we de ontwikkelingen in het afgelopen jaar per project beschrijven.

Beheer grote grazers

In april 2023 hebben we gemeld dat we het doelaantal van 1100 grote grazers in de Oostvaardersplassen hadden bereikt. Ook in het voorjaar van 2024 werd het afgesproken aantal bereikt en kunnen we inmiddels spreken van regulier beheer van de grote grazers.

De winter van 2023 /2024 was zeer zacht met zeer veel regen. Deze natte periode hield lang in het voorjaar aan en zorgde er voor dat de vegetatie in bepaalde delen van het randzone moeizaam wilde groeien.

Dit heeft er toe geleid dat we in mei twee groepen hekrunderen hebben bijgevoerd.

Moerasreset

Door de overvloedige regenval bleef er ook in delen van de 'drooggevallen' Grote Plas een laag water staan. Dit liet een mooi voorproefje zien van wat de waterpeilverhoging na 2025 te weeg zou kunnen brengen. Het laagje water zat vol leven, algen, zoöplankton, insecten en kleine vis en had daarmee een enorme aantrekkingskracht op onder andere lepelaars. In augustus werden er circa 800 lepelaars en meer dan honderd grote zilverreigers geteld vanaf de Oostvaardersdijk. Begin december gaven we in een blog een [update over de Moerasreset](#). Om de gewenste hoeveelheid 'goede' rietvegetatie te kunnen herstellen is nog een jaar nodig waarin het waterpeil laag blijft.

In april 2025 promoveert Kerstin Bouma op haar onderzoek naar de effecten cyclisch waterpeilbeheer op vegetatie, vissen en vogels. In een [blog](#) gaf zij al een helder overzicht van de resultaten van vier jaar onderzoek.

Water in het grazig gebied

De grondwal parallel aan de kade rond het moeras bij de Beemdlanden is aangelegd. Bij de Broeklanden aan de Almeerse zijde werden in december 2024 de laatste graafwerkzaamheden uitgevoerd. Bij de Waterlanden en de EZ-kavels (naast de Driehoek) werden waterpartijen gerealiseerd. De aantrekkingskracht voor watervogels is groot.

Op 16 december doet vogelonderzoeker [Mennobart van Eerden bij Omroep Flevoland](#) verslag over het rijke vogelleven bij de plassen en de geïnundeerde graslanden.

Oostvaardersplassen Almere

Op 25 oktober werd het Natuurbelevingscentrum [De Oostvaarders heropend](#) na een verbouwing van een klein jaar. Het gebouw is uitgebreid met ruimtes voor educatie en beheer. Ook is er meer ruimte voor horeca en winkel. De directe omgeving van het gebied is ook aangepakt en bezoekersvriendelijker gemaakt met extra parkeerruimte, een evenemententerrein, verbeterde paden en loods voor de excursievoertuigen.



Het Natuurbelevingscentrum De Oostvaarders is verbouwd en uitgebreid

In 2024 is ook hard gewerkt aan het verbeteren van de mountainbikeroute door het Kotterbos. Halverwege december werd de 'single track', voorzien van halfverharding opgeleverd. De route is nu jaarrond te berijden. Begin 2025 vindt de officiële opening plaats.

Op 29 juni werd de [Escape Route Nieuw Land](#) geopend.



De opening van de Escape route weer feestelijk gevierd

Voor een overzicht van de ontwikkelingen in zowel het Almeerse poortgebied als het poortgebied aan Lelystadse zijde schreven we [deze blog](#).

Oostvaardersplassen Lelystad

In 2024 werd in het Hollandse Hout een aantal leader gefinancierde projecten opgeleverd. Met deze financiering werd het mogelijk om in aanvulling op bijdragen van de provincie Flevoland een aanlegsteiger in de Lage Dwarsvaart, een ruiterroute en een glijbaan bij de Knardijk aan te leggen. De vernieuwde en verlengde [ruiterroute werd op 18 april officieel geopend](#). In 2025 worden in overleg met het Paardenplatform Lelystad nog een aantal aanpassingen aan de route uitgevoerd. De nieuwe aanlegsteiger in de Lage Dwarsvaart werd op 12 juli in aanwezigheid van Wethouder Piet van Dijk, Gedeputeerde Harold Hofstra, Gebiedsmanager Wouter Wubben en de kanovereniging Lelystad [geopend met een mooie kanotocht over deze vaart](#).



Gebiedsmanager Wouter Wubben, Gedeputeerde Harold Hofstra en Wethouder Piet van Dijk samen in de kano

In de herfst is een deel van het fietspad door het Hollandse Hout vernieuwd en verbreed. Het stuk tussen de Buizerdweg en de Knardijk is nu verbeterd.

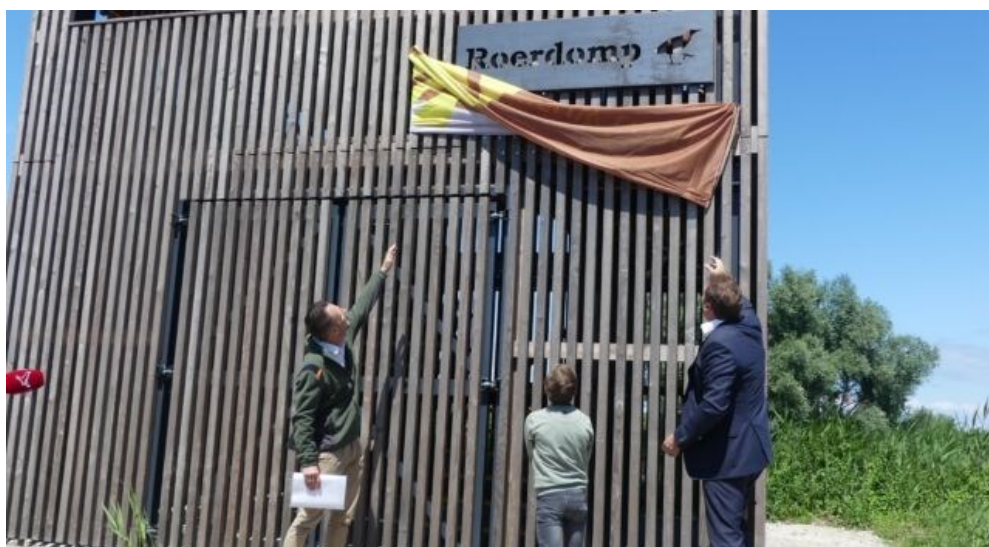
Op 28 maart vond bij Van der Valk in Lelystad een voorlichtingsavond voor de 'Poort Lelystad' plaats. Tijdens deze goed bezochte bijeenkomst werden de plannen voor het poortgebied (Hollandse Hout) voor Nationaal Park Nieuw Land toegelicht en werden vragen van bezoekers beantwoord.

Recreatie in het kerngebied.

Eind 2024 konden we terugkijken op de laatste ontwikkelactiviteiten voor het project Recreatie in het Kerngebied.

De tewaterlating van een trekpontje midden december vormde het slotstuk van een aantal mooie recreatieve aanwinsten in het kerngebied en De Driehoek,

Een letterlijk hoogtepunt was de opening van de [uitzichtoren De Roerdomp](#) in het noordelijke puntje van de Driehoek op 19 juni.



De openingsact bij uitkijktoren De Roerdomp

In 2024 is op het 'Draaipunt bij de Waterlanden' door middel van houten schermen een observatiepunt gemaakt vanwaar uit de bezoeker in alle rust de omgeving kan bekijken zonder hierbij het dierenleven te verstoren.

De halfverharde paden in de Driehoek hadden het door het natte voorjaar zwaar te verduren gehad. De steeds dieper worden de kuilen zijn weer voorzien van een nieuwe laag betongranulaat.

Helaas werden er in de nacht van 3 op 4 november twee telescopen uit vogelkijkhut De Zeearendhut gestolen. Een speciaal voor rolstoelgebruikers ontwikkeld statief is vernield. Omroep Flevoland maakte er een [reportage](#) over.

Etalage Nationaal Park Nieuw Land

Op 12 juni schreven we een [belangstellingsregistratie](#) uit voor het natuurinclusieve beheer van de 105 hectare grasland aan de Trekweg. Eén biologisch bedrijf wil en kan samenwerken met Staatbosbeheer om het beheer met

eigen runderen zodanig vorm te geven dat de (natuur)doelstellingen voor gebied kunnen worden gehaald. Komend jaar zal er een overeenkomst met hen worden getekend en besteden we hier natuurlijk uitgebreid aandacht aan. Begin juni doet het College van Beroep voor het bedrijfsleven ([CBB](#)) [uitspraak over de onbeweidbaarheid](#) van het Oostvaardersveld in verband met de aanwezigheid van de plant grote klis in het gebied. De zaadbollen van de grote klis blijven in de haren van de paarden hangen en er bestaat de kans dat deze zaden via de manen in aanraking komen met de ogen. Op 10 september schrijven we in [een blog](#) dat er voorlopig een einde komt aan de begrazing van het Oostvaardersveld met konikpaarden. Komend jaar beraden we ons verder op met welke vorm van beheer we de doelstellingen van het gebied kunnen halen.

4.2 Hoogtepunten

Zoals in een jaarverslag gebruikelijk laten we een aantal bijzondere momenten de revue passeren. In 40 blogs en meer dan 160 instagrame berichten werd door boswachters en collega's vanuit het Buitencentrum en het Natuurbelevingscentrum aandacht gevraagd voor ontwikkelingen en bijzondere momenten in de Oostvaardersplassen en in breder verband voor Nationaal Park Nieuw Land.

Januari. Er was in de eerste maand van 2024 een [moment van schaatsplezier](#) en wat tijd voor reflectie. In blogs en instagrame posts veel aandacht voor het vogelleven in Nationaal Park Nieuw Land en de Oostvaardersplassen. Op 26 januari vond voor de eerste keer een bijeenkomst plaats voor alle vrijwilligers die werkzaam zijn in Nationaal Park Nieuw Land. [Een druk bezochte avond](#) met lezingen uit alle gebieden.



Camilla Dreef presenteert het vogelonderzoek op de Markerwadden tijdens de NP NL vrijwilligersbijeenkomst

Februari. Alle aandacht naar het broedende zeearendpaar in het Hollandse Hout. Voor het eerst in de geschiedenis van de Oostvaardersplassen een broedpaar in het openbaar toegankelijk bos bij Lelystad. Spannend hoe het zou gaan met de aanwezigheid van publiek.

Maart. Logischerwijs nog enkele berichten over de broedende zeearenden en het blijft druk met de aanwezigheid van koereigers in het gebied.



Henk Hupkes maakte tijdens de winter verschillende foto van groepen koereigers

April. Het voorjaar is begonnen en er vinden een aantal 'openingen' plaats.

In het Buitencentrum wordt een tentoonstelling over de ondergrond van de Oostvaardersplassen geopend.

[Omroep Flevoland](#) besteedde er aandacht aan. Op 19 april werd met enige vertraging de nieuwe ruiterroute in het Hollandse Hout geopend. Ook daar is Omroep Flevoland bij en maakte een reportage.



Opening tentoonstelling over de ondergrond van de Oostvaardersplassen

Mei. Er is een zeearendjong geboren en Omroep Flevoland ging mee bij het ringen van het jonge dier. [Een mooi moment.](#)

Juni. Een letterlijk hoogtepunt vormde de [opening van de nieuwe uitkijktoren De Roerdomp](#) op 19 juni. Een aanwinst voor de bezoeker die het gebied vanaf een hoogte van 10 meter wil bekijken. Een prachtig uitzicht over de verschillende landschappen van de Oostvaardersplassen.



De Roerdamp is officieel geopend

Juli. Begin juli doet het College van Beroep voor het bedrijfsleven een uitspraak over de beweidbaarheid van het Oostvaardersveld. De aanwezigheid van de plant de grote klis kan effecten hebben op het welzijn van de konikpaarden in het gebied. Doordat de zaadbollen van de plant in de manen van de dieren kunnen blijven hangen kan er oogletsel optreden. Om dit te voorkomen zal óf de plant óf de paarden uit het gebied moeten worden gehaald. Aangezien het verwijderen van de plant op korte termijn geen optie was, is er voor gekozen om de dieren uit het Oostvaardersveld weg te halen. We schreven hier [deze blog](#) over. In september verscheen over dit thema een [tweede blog](#) met nadere uitleg over de voorlopige beëindiging van de begrazing door konikpaarden in het gebied.

Augustus. De postvakantie maand biedt traditiegetrouw ruimte voor het [Grachtenfestival](#) in het Hollandse Hout. Een leuk festival waarbij jonge talenten klassieke muziek ten gehore brengen op drie verschillende podia in het Hollandse Hout.

In het poortgebied Oostvaardersplassen Lelystad is inmiddels een nieuwe parkeerplaats aangelegd langs de Buizerdweg en wordt er vanaf augustus gewerkt aan het [verbreden van het fietspad](#) tussen de Buizersweg en de Knardijk.

September. Het vogelfestival in de Oostvaardersplassen blijft elk jaar een hoogtepunt in september. Zo'n 1500 bezoekers genieten van het vogelleven in de Oostvaardersplassen tijdens presentaties en excursies.

In juni organiseerden we al een kennisuitwisselingdag voor collega staatsbosbeheerders. In september bezochten nog eens 50 collega's de Oostvaardersplassen tijdens kennisuitwisselingsdagen en werd er gesproken over alles wat het werken bij Staatsbosbeheer zo interessant maakt.

Oktober. Defensie helpt ons met het tellen van de grote grazers door middel van [drones](#). Een test wordt gedaan om te kijken of er met warmtebeeldcamera's nauwkeuriger geteld kan worden. De gegevens moeten nog worden verwerkt.



Defensie helpt met tellen door middel van drones

Na een klein jaar verbouwen wordt het nieuwe uitgebreide Natuurbelevingscentrum De Oostvaarders op 25 oktober feestelijk heropend.



Nik Smit (Almere Citymarketing) in gesprek met de trotse bestuurders. Van links naar rechts: Boudewijn Revis (Directeur Staatsbosbeheer), Maaïke Veeningen (wethouder gemeente Almere), Liesbeth Bronkhorst (Stad & Natuur Almere), Harold Hofstra (gedeputeerde provincie Flevoland).

November. In het Hoofddiep wordt een pontje in het water gelegd. Deze moet het pad naar de Schollevaar verbinden met De Driehoek. Net voor de kerst kon het pontje in gebruik worden genomen. Medio mei 2025 zal de officiële opening plaatsvinden.



Een pontje met plaats voor 6 personen voor de verbinding tussen de Driehoek en het pad naar de Schollevaar

Op 8 november vond het tweede Nationaal Park Nieuw Land kennissymposium plaats. Het thema 'waterpeildynamiek in kleimoerassen' spreekt aan en het symposium werd goed bezocht. Kerstin Bouma presenteert de resultaten van vier jaar promotieonderzoek.

December.

Op 11 december kwam in de vierde aflevering van de documentaire [Nederland, Waterland, Vogelland](#) de Oostvaardersplassen als vogelgebied uitgebreid aan bod. De plek om zeearenden, baardmannetjes en trekvogels te observeren. Prachtige beelden van natuurfilmer Tom Sijmons die ook komend jaar een korte documentaire voor Nationaal Park Nieuw Land gaat maken.



De aankondiging voor de winteraflevering van de documentaire Nederland, Waterland, Vogelland

4.3 Recreatie

In deze paragraaf worden bezoekers- en excursieaantallen besproken. Bij de beschrijving van het aantal bezoekers maken we sinds een aantal jaren onderscheid tussen het kerngebied (het Natura2000 gebied), de poortgebieden Oostvaardersplassen Almere en Oostvaardersplassen Lelystad en de overige gebieden in de randzone.

Bezoekersaantallen per deelgebied

De gemeente Lelystad registreert bezoekersaantallen in verschillende gebieden (via 'Zicht op data'). Men maakt hierbij een onderscheid tussen verschillende deelgebieden.

1. Hollandse Hout Uilenweg
2. Het Poortgebied Oostvaardersplassen Lelystad
3. Oostvaardersplassen

Het gebied **Hollandse Hout Uilenweg** correspondeert met het bosgebied ten noorden van de Buizerdweg. Een gebied waar een aantal recreatieondernemers gevestigd is (Tom's Creek en camping 't Oppertje). Dit gebied heeft in 2024 ruim **350.000 bezoekers** gehad, met een gemiddelde van 1279 bezoekers per dag (ex inwoners).

Het Poortgebied Oostvaardersplassen Lelystad omvat het hele bosgebied Hollandse Hout tussen de Lage Vaart en de Buizerdweg. Volgens de gegevens van de gemeente Lelystad wordt het gebied door ruim 1700 mensen per dag bezocht. Het totaal aantal bezoekers in 2024 besloeg ruim **457.000 mensen** met circa 30.000 a 40.000 bezoekers per maand. Het merendeel van de bezoekers komt uit de Flevopolder en 51% van de bezoekers komt uit Lelystad. 75% van de bezoekers is minder dan een uur in het bosgebied aanwezig.

Het gebied **Oostvaardersplassen** bestaat uit De Driehoek (onderdeel van het Natura2000 gebied) en het Oostvaardersveld aan de zuidoostkant van het spoor. werden gemiddeld circa 1800 bezoekers per dag geteld. De bezoekers kwam voor het grootste deel uit Lelystad en Almere (40%).

Per maand verschilt het aantal bezoekers: In februari zijn de bezoekersaantal het laagst: 24.000. In augustus worden De Driehoek en het Oostvaardersveld het drukstbezocht: 57.000 bezoekers. In totaal bezochten circa **460.000 mensen** het gebied in 2024.

De aantallen zijn bijzonder hoog, doordat het verkeer op de doorsnijdende Praamweg mee wordt geteld. 54% van de bezoekers heeft dan ook minder dan 30 minuten in het gebied verbleven.

Bezoekers die voor een wandeling komen besteden meer tijd in het gebied: 31% verblijft er tussen een en vier uur. Dit correspondeert met een realistischer bezoekersaantal van circa 150.000 bezoekers per jaar.

Gebiedsdefinities



De verschillende gebieden aan de Lelystadse zijde waarvoor bezoekersaantallen worden gemonitord

Het Poortgebied Oostvaardersplassen Almere bestaat uit de bosgebieden Het Kotterbos en Het Oostvaardersbos.

Gemeente Almere laat bezoekersaantallen voor hun gebieden door middel van gsm registreren. Op basis van hun gegevens kunnen we vaststellen dat het Kotterbos per maand tussen de 23.000 en 30.000 bezoekers ontvangt. Circa 300.000 bezoekers in 2024

Het Oostvaardersbos wordt door 8250 en de 10.000 bezoekers per maand bezocht (100.000 in 2024)

Gegevens over herkomst van de bezoekers zijn niet gegeven al mogen we er van uit gaan dat de bezoekers aan beide bosgebieden over algemeen uit Almere komen. Van het Kotterbos weten we dit gebied vooral wordt bezocht door bewoners van de naastgelegen stadswijken voor een dagelijkse rondje.

Excursies

Bij het aantal excursies door de Oostvaardersplassen door het kerngebied wordt onderscheid gemaakt naar de twee opstapplaatsen, te weten het Buitencentrum Lelystad en het Natuurbelevingcentrum De Oostvaarders in Almere. Het kerngebied is voor excursies min of meer in tweeën gesplitst met de bedoeling dat de excursies van het Natuurbelevingcentrum (De Almeerse zijde) vooral de Almeerse helft 'gebruikt' en dat de excursies vanaf Lelystad vooral door de noordwestzijde van het kerngebied rijden. In onderstaande tabellen worden de excursies en aantallen deelnemers per kwartaal weergegeven. Daarnaast wordt er een onderscheid gemaakt naar voertuigsoort startlocatie en excursiegebied.

Periode	Aantal excursies	Deelnemers	Kinderen
jan-mrt	35	554	136
apr-jun	145	2134	315
jul-sept	151	2130	33
okt-dec	81	1507	137
Totaal	412	6325	621

Startlocatie	Type excursie	Q1	Q2	Q3	Q4	Totaal
Lelystad	Wandeling	18	42	31	25	116
	Ecokar	1	45	48	18	112
	Bolderkar	2	2	5	3	12
	Ander vervoer		15	23	7	45
	Geen	1		2		3
Almere	Wandeling	13	9	6	11	39
	Bolderkar				1	1
	Ecokar		19	21	12	52
	Buggy		12	15	4	31
Totaal		35	144	151	81	411

Startlocatie	Excursiegebied	Q1	Q2	Q3	Q4	Totaal
Lelystad	Hollandse Hout	5	6	12	1	24
	Oostvaardersveld	6	29	7	6	48
	Driehoek	8	7	21	19	55
	Kerngebied	1	57	68	26	152
	Beheergebouw	1	1	1		3
	Onbekend	1	3			4
Almere	Oostvaardersbos	9	9	5	9	32
	Kotterbos	1			2	3
	Rond NBC	3		1		4
	Kerngebied		31	35	17	83
Totaal		35	143	150	80	408

Aantal excursies, excursievormen en deelnemers in 2024

Vanuit Lelystad zijn er afgelopen jaar **116 wandelexcursies** georganiseerd. Het betreft hier ‘online’ en telefonische geboekte wandelingen onder leiding van een natuurgids door de Driehoek of het Oostvaardersveld. Ook de moeraswandelingen vallen hieronder.

Vanuit Almere hebben er 39 begeleide wandelingen plaatsgevonden door het Oostvaardersbos of het Kotterbos.

In 2024 vertrokken er **112 ecokarexcursies vanuit Lelystad**. Dit zijn excursies waarbij er over de verharde en halfverharde beheerwegen door het kerngebied wordt gereden met maximaal 18 mensen per excursie. Hieronder vallen ook de thema-excursies zoals de zeer populaire bronstexcursies en fotosafari's.

De excursies vinden grofweg tussen mei en oktober (einde bronst) plaats.

Vanuit Almere waren dit **52** excursies.

In 2024 zijn er geen nieuwe ‘gebruiksovereenkomsten’ gesloten met een organisaties die excursies geven in de Oostvaardersplassen. Dagejendenatuur.nl heeft hun samenwerking met Staatsbosbeheer bestendig door te investeren in de informatieborden in de uitkijktoren De Roerdomp.

De Slenk in het Hollandse Hout Zuid heeft weer podium geboden aan een tiental kano excursies in de zomermaanden. De aanleg van de hele slenk komt nu in de eindfase en we hopen dat we in 2025 van de gehele lengte van 3 km gebruik kunnen maken voor kano excursies.

In 2024 werden er 88.499 gasten in het Buitencentrum in Lelystad ontvangen. Ten opzichte van 2023 betekent dit een (60895 in 2023). In mei en september/oktober zien we pieken in de aantallen. In de tweede helft van mei wordt de Driehoek weer opengesteld voor bezoekers en in september/oktober vinden traditiegetrouw het vogelfestival en de Oostvaardersrun plaats.

Recreatieve voorzieningen

Ruiterpad in het Hollandse Hout.

Hoewel [het pad](#) al in 2023 gereed was is het in april 2024 officieel geopend. De route is nu 15 km door het Uilenbos en het Hollandse Hout

Parkeerplaats aan de Buizerdweg

De kleine parkeerplaats aan de Buizerdweg is uitgebreid. In het kader van de poortontwikkeling aan de Lelystadse zijde van de Oostvaardersplassen en de verwachte toename van het aantal bezoekers is er ruimte gecreëerd voor circa 100 auto's. De parkeerplaatsen zijn mooi ingebed in de groene omgeving.

Vernieuwing Fietspad in het Hollandse Hout

In de herfst van 2024 is een [deel van het fietspad](#) tussen de Buizerdweg en de Knardijk vernieuwd en verbreed.

Aanlegsteiger in de Lage Dwarsvaart

In de Lage Dwarsvaart is een [nieuwe aanlegsteiger](#) voor passanten en een vlonder en informatiepaneel voor kanovaarders aangelegd. Dit is de eerste van een aantal nieuwe aanlegsteigers. Later in 2024 is er ook een aanlegsteiger in de Lage Vaart ter hoogte van de Praambult geplaatst.

Expositie de Ondergrond van de Oostvaardersplassen

In april wordt in het Buitencentrum [een expositie](#) over de 'diepe ondergrond van de Oostvaardersplassen' geopend. Door middel van een boorkolom geeft de tentoonstelling zicht op het verleden van het gebied.

Banken en picknicktafels

Op verschillende plekken in het gebied is nieuw buitenmeubilair geplaatst. Het betreft hier banken en picknick tafels (Ecopure van Grijsen). De robuuste meubels zijn inmiddels huisstijl binnen Nationaal Park Nieuw Land.

Trekpunt in het Hoofddiep

In het kader van de opgave 'Recreatie in het Kerngebied' is er eind 2024 een trekpuntje in het hoofddiep gelegd. In mei 2025 zal deze officieel in gebruik worden genomen.



Het pontje over het Hoofddiep is bijna gereed

Escaperoute in het Kotterbos

In het kader van de poortontwikkeling aan de Almeerse zijde van de Oostvaardersplassen is in 2024 [een escaperoute](#) ontwikkeld en geopend.

Ecokar route door het Kotterbos

Eind 2024 is de route door het Kotterbos naar het kerngebied via de tunnel onder het spoor toegankelijk gemaakt voor ecarren. Daarmee wordt een rondrit door het bos en het kerngebied voor deze voertuigen mogelijk.

MTB-route door het Kotterbos

Er is in de tweede helft van 2024 hard gewerkt aan de mountainbike route door het Kotterbos. De singletrack is voorzien van halfverharding en is opnieuw geprofileerd. We hopen de nieuwe route, die dus nu ook in de winter te fietsen is, in maart 2025 officieel te openen.

Heropening van het Natuurbelevingscentrum De Oostvaarders

In oktober wordt het Natuurbelevingscentrum na de verbouwing heropend. Een echte mijlpaal voor de Oostvaardersplassen en het nationaal park.

4.4 Educatie

Basisschool

Speciale aandacht is er voor jeugdeducatie. Hiervoor hebben we voor 2024 en 2023 alleen de totaalaantallen voor de Leijstads kant (Buitencentrum) voor handen. In totaal hebben 1279 kinderen deelgenomen aan (les)programma's en is een lichte stijging geregistreerd ten opzichte van 2023 (1206 deelnemers). In Lelystad is sinds afgelopen jaar meer aandacht aan jeugdeducatie besteed door de aanstelling van een stadsboswachter Lelystad. Er wordt in dat kader gewerkt aan betere publiciteit voor het lesprogramma en de verschillende doe- en ontdektochten. In juni heeft er een pilot plaatsgevonden voor een nieuw tweedaags educatieprogramma: Het bosavonduur. Basisschoolleerlingen van groep 7 en 8 kunnen vanaf dit jaar deelnemen aan dit programma waarbij met twee dagen en een nacht in het Hollandse Hout verblijft en aan verschillende activiteiten deelneemt (onder andere kanovaren, broodbakken, nachtwandelingen en diverse spelactiviteiten).

Het IVN heeft binnen Nationaal Park Nieuw Land een coördinerende rol gekregen voor wat betreft educatie en werkt hard aan lespakketten voor de jeugd.



kanovaren als onderdeel van een tweedaags jeugdprogramma

Middelbare school en beroepsonderwijs.

Verschillende scholen (MBO, HBO) zijn op excursie in de Oostvaardersplassen geweest of hebben meegeholpen met onderzoek in het gebied. Naast jaarlijks terugkerende groepen studenten van Van Hall Larenstein en Yuverta (Bos- en

Natuurbeheer en Wildlifemanagement) hebben we ook internationale groepen van andere onderwijsinstellingen ontvangen.

De samenwerking met Aeres Hogeschool in Almere is mede vormgegeven door een onderzoeksplek aan vier studenten te bieden.



Buitenlandse studenten op bezoek in de Oostvaardersplassen

Universiteiten

Het betreft hier vaak groepen studenten die in het kader van een onderwijs module een bezoek aan het gebied brachten. Onder andere:

Datum	Opleiding
22 april	Studenten Geography and Environment Oxford University
9 juli	Summerschool Faculteit wijsbegeerte Universiteit Groningen
7 oktober	Studenten uit Denemarken Universiteit Kopenhagen Institute for Geosciences

Kerstin Bouma rondde haar promotieonderzoek naar cyclisch waterpeilbeheer in de Oostvaardersplassen af en gaf hierover een presentatie tijdens het Nationaal Park Nieuw Land symposium.



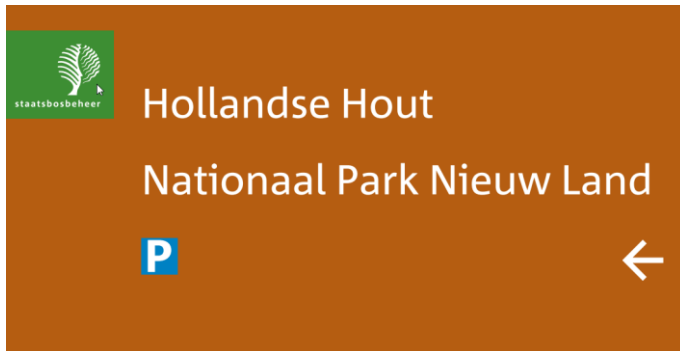
Het tweede kennissymposium Nationaal Park Nieuw Land werd goed bezocht. Kerstin Bouma presenteert de resultaten van haar promotieonderzoek aan het team in de Oostvaardersplassen.

4.5 Communicatie

In deze paragraaf wordt ingegaan op de communicatie over de Oostvaardersplassen en het Nationaal Park Nieuw Land, waar de Oostvaardersplassen sinds 2018 deel van uit maakt. De communicatie over het nationaal park en de poortgebieden Oostvaardersplassen Almere en Oostvaardersplassen Lelystad is steeds meer verweven met de communicatie over de Oostvaarderplassen.

Communicatie in het terrein

In 2024 is weer een stap gezet in het bebordingsplan voor Nationaal Park Nieuw Land. De afgelopen jaren zijn we volgens 'De drieschillen benadering' op niveau het nationaal park naar de bebording in en om de verschillende gebieden plannen aan het maken. Voor de Oostvaardersplassen betekent dit dat we in de Staatsbosbeheer-huisstijl ook het logo of de tekst Nationaal Park Nieuw Land op de bebording toevoegen.



Figuur 1 Op de bebording in de poortgebieden wordt expliciet Nationaal Park Nieuw Land benoemd in tekst of door middel van een logo

Het komende jaar worden er bij de ingangswegen bij het Hollandse Hout, Kotterbos en Oostvaardersbos borden volgens deze nieuwe afspraken geplaatst.

Bij het Natuurbelevingscentrum De Oostvaarders is ter gelegenheid van de heropening van het gebouw een welkomst bord nieuwe stijl geplaatst.

Er is behoefte aan nieuwe informatie en oriëntatiepanelen bij het Buitencentrum (BC) en het Natuurbelevingscentrum (NBC). De huidige panelen zijn verouderd voor wat betreft tekst en routing. Er wordt gewerkt aan een bebordingsplan dat in 2025 in uitvoering gaat.

Aangezien er in de respectievelijke poortgebieden nog veel verandering voor wat betreft wandelpaden en recreatieve infrastructuur plaats gaat vinden gaan we ook komend jaar meer werken met tijdelijke panelen (A1) waarop de actualiteit kan worden weergegeven. Bij het NBC hebben we een dergelijk paneel geplaatst.

Communicatie vanuit Nationaal Park Nieuw Land

De organisatie voor de Marketing Communicatie voor Nationaal Park Nieuw Land krijgt steeds meer vaste vorm.

Onder coördinatie vanuit Provincie Flevoland komen vertegenwoordigers van de partnerorganisaties een keer per kwartaal bij elkaar om activiteiten en communicatiemomenten door te spreken. Denk hierbij aan de organisatie van het jaarlijkse symposium en Wereld Trekvogeldag, maar ook de samenwerking met andere nationale parken.

In 2024 is het door de Provincie en Staatsbosbeheer het initiatief genomen om bezoekersgids en een korte documentairefilm te ontwikkelen. Deze zullen begin 2025 worden opgeleverd. Op [de website van Nationaal Park Nieuw Land](#) worden alle ontwikkelingen in het gebied toegelicht en wordt onder meer aandacht besteed aan het onderzoek dat in het gebied plaats vindt.

ANDERE INTERESSANTE ONDERZOEKEN



VAN 'DOOD MEER' NAAR KRAAMKAMER

Ecoloog Joep de Leeuw onderzoekt het natuurherstellende effect van Marker Wadden.

[LEES MEER →](#)



VLIEGENDE KOLONISTEN: INSECTEN OP MARKER WADDEN

Insectonderzoeker Arjan van der Veen onderzoekt welke soorten er blijven en vertrekken.

[LEES MEER →](#)



NIEUWE WETENSCHAP IN DE WETLANDS

Watercoloog Mennobart van Eerden doet ruim 50 jaar baanbrekend onderzoek in het IJsselmeergebied.

[LEES MEER →](#)

Informatie over onderzoek op de website van Nationaal Park Nieuw Land

De beide poortgebieden hebben een eigen marketing communicatie organisatie. Voor Oostvaardersplassen Lelystad bestaat deze organisatie uit een medewerker van de gemeente Lelystad en Staatsbosbeheer. Hierbij wordt nou samengewerkt met Visit Flevoland. Binnen deze groep wordt aandacht besteedt aan activiteiten binnen het Hollandse Hout en wordt er aandacht besteed aan de communicatie rond de poortontwikkeling door middel van nieuwsbrieven en informatiemomenten voor omwonenden.

In Oostvaardersplassen Almere werkt Staatsbosbeheer samen met Stad & Natuur Almere en Almere City Marketing. De communicatie en marketing focust vooral op activiteiten en festiviteiten in en rond het Natuurbelevingscentrum.

Blogs

In 2024 werden er 40 blogs gepubliceerd op het [boswachtersblog](#) voor de Oostvaardersplassen. De blogberichten blijven een belangrijke informatiebron voor pers en publiek en dienen vaak als 'persbericht' voor de lokale, regionale en soms ook landelijke media. Met enige regelmaat worden berichten overgenomen door Omroep Flevoland, De Stentor en Flevopost, of vormt een blogbericht de aanleiding voor een rapportage.

Het aantal 'geabonneerden' is ten opzichte van het voorgaande jaar iets gestegen. Van 1995 in 2023 naar 2214 in 2024. De meest gelezen blog (4065 lezers) in het afgelopen jaar informeerde de lezer over het voorlopige einde van de begrazing in het Oostvaardersveld.

Brochures en kaartmateriaal

Er zijn afgelopen jaar geen nieuwe brochures over of kaarten van het gebied verschenen.

Informatiebijeenkomsten, evenementen en stakeholdermanagement

In maart vond er een informatiebijeenkomst over de ontwikkelingen in het Hollandse Hout plaats. Waarbij belangstellenden werden geïnformeerd de ophanden zijnde werkzaamheden in het poortgebied Oostvaardersplassen Lelystad.

In beide poortgebieden vonden de jaarlijks terugkerende evenementen plaats zoals het Vogelfestival (1500 bezoekers) en de Oostvaardersrun. In Almere werden festivals als Wereld Trekvogeldag, SPOT en LOF gehouden. Bezoekers weten alle festiviteiten steeds beter te vinden.

Ook in 2024 is er aandacht geweest voor de Oostvaardersplassen vanuit de regionale en landelijke politiek. De vraag naar een wetenschappelijke evaluatie van het provinciale beleidskader is ter sprake gekomen in Provinciale Staten. Deze staat voor de zomer van 2025 op het programma.

Diverse bestuurders en (belangen)organisaties zijn meegenomen door het veld om te worden bijgepraat over de ontwikkelingen in het gebied.



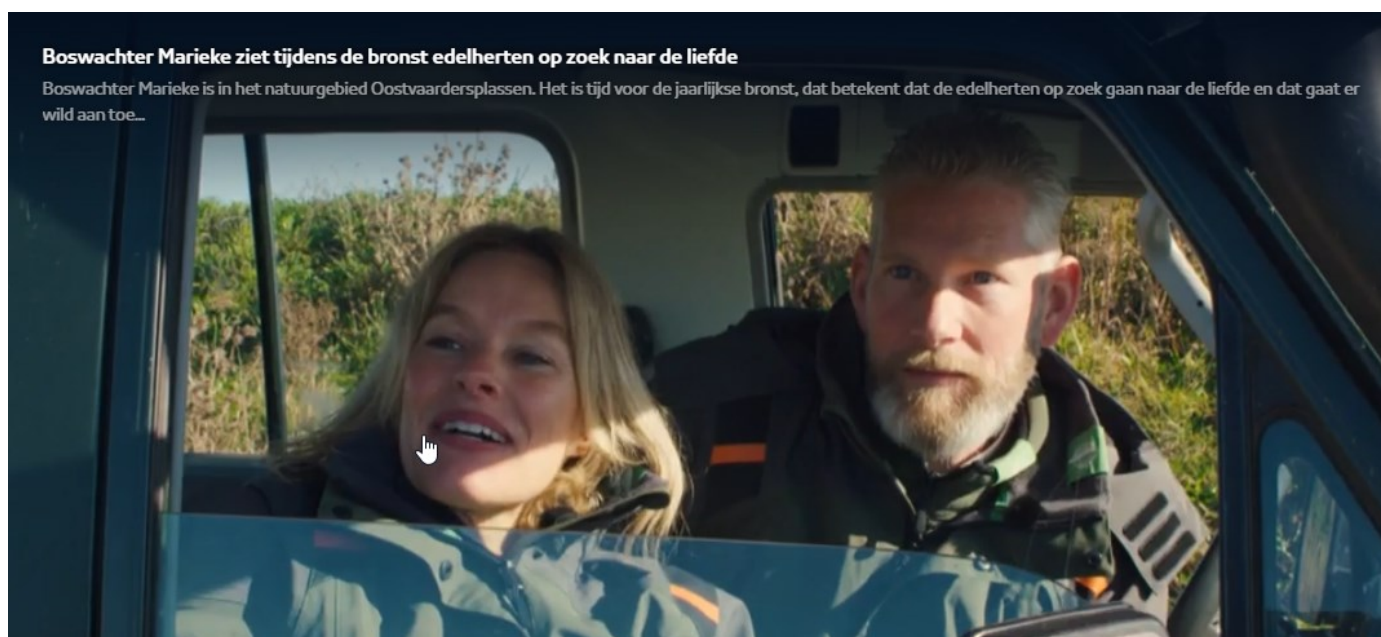
Commissaris van de Koning Arjen Gerritsen en Dijkgraaf Hetty Klavers op bezoek

Pers en media

Omroep Flevoland heeft in 2024 23 keer rapportage gemaakt in of over de Oostvaardersplassen. 10 keer wordt er door hen aandacht besteed aan de grote grazers, maar ook de zeearenden in het Hollandse Hout krijgen veel aandacht van de omroep. Het einde van de begrazing met konikpaarden in het Oostvaardersveld krijgt veel landelijke aandacht.

Andere mediamomenten waren onder andere:

- Binnenste Buiten over de [bronst in de Oostvaardersplassen](#)
- Nederland, Waterland, Vogelland. Documentaireaflevering in de Oostvaardersplassen



Boswachter Tjibbe Hunink samen met Boswachter Marieke Schattelijn op bronstsafari

4.6 Vrijwilligers en Binnenwerk

Op de dinsdag- en donderdagochtend worden we bij beheerwerkzaamheden ondersteund door een groeiende groep vrijwilligers. Werkzaamheden lopen uiteen van bosmaaien, snoeien, bomen planten, paden bladblazen, recreatieve voorzieningen herstellen en uitzicht vanuit vogelkijkhutten vrijmaken.

In 2023 is ook een team Binnenwerkcollega's aan de slag gegaan voor het Oostvaardersplassen gebied. Het team bestaat uit 5 medewerkers en een begeleider, die in afstemming zelf klussen uitvoeren in het beheer.

Naast schriftelijke informatie zijn er om de vrijwilligers te informeren ook afgelopen jaar weer vrijwilligersavonden georganiseerd. Hierbij worden vrijwilligers bijgepraat over de ophanden zijnde projecten, onderzoeken en actualiteiten.

Voor het vernieuwde Natuurbelevingscentrum zijn afgelopen jaar nieuwe vrijwilligers geworven om balie- en gastmensenwerkzaamheden op te pakken.

5. Literatuur

Beemster, N, Sikkema, M, Attema, S., Stoker, O. 2022. Broedvogels in de moeraszone van de Oostvaardersplassen in 2021. A&W-rapport 3279. Altenburg & Wymenga, Veenwouden.

Cornelissen, P. 2004. Ataxie en kopertekort bij Edelherten in de Oostvaardersplassen. Onderzoek naar oorzaak en gevolgen. RIZA notitie. Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling.

Cornelissen, P., 2007. Vegetatie en grote herbivoren in de randzone van de Oostvaardersplassen. Monitoring 2006. RIZA-document. Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling, Lelystad.

Cornelissen, P. en J.T. Vulink. 1996. Grote herbivoren in wetlands. Evaluatie begrazingsbeheer Oostvaardersplassen. Flevovericht nr. 399. Rijkswaterstaat, Lelystad.

Cornelissen, P. en M. Roos, 2008. Vegetatie, grote herbivoren en vogels in een zoetwatermoeras. Monitoring 2007. Rijkswaterstaat, Waterdienst. Lelystad.

Cornelissen, P. en M. Roos, 2009. Vegetatie, grote herbivoren en vogels in een zoetwatermoeras. Monitoring 2008. Rijkswaterstaat, Waterdienst. Lelystad.

Kolen, M., P. Cornelissen, N. Beemster, W. Altenburg, Y. van der Heide & M. Platteeuw, 2001. Vegetatie, begrazing en vogels in een zoetwatermoeras: Monitoringsprogramma Oostvaardersplassen 1999/2000. RIZA Werkdocument 2001.153X. Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling, Lelystad.

Kolen, M., P. Platteeuw, M. Roos, T. Pelsma & T. Vulink, 2003a. Vegetatie, begrazing en vogels in een zoetwatermoeras: Monitoringsprogramma Oostvaardersplassen 2000/2001. RIZA Werkdocument 2002.205X. Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling, Lelystad.

Kolen, M., S. van Rijn, N. Beemster, Y. van der Heide, W. Altenburg & L. Zwarts, 2003b. Vegetatie, begrazing en vogels in een zoetwatermoeras: Monitoringsprogramma Oostvaardersplassen 2000/2001. RIZA Werkdocument 2002.205X. Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling, Lelystad

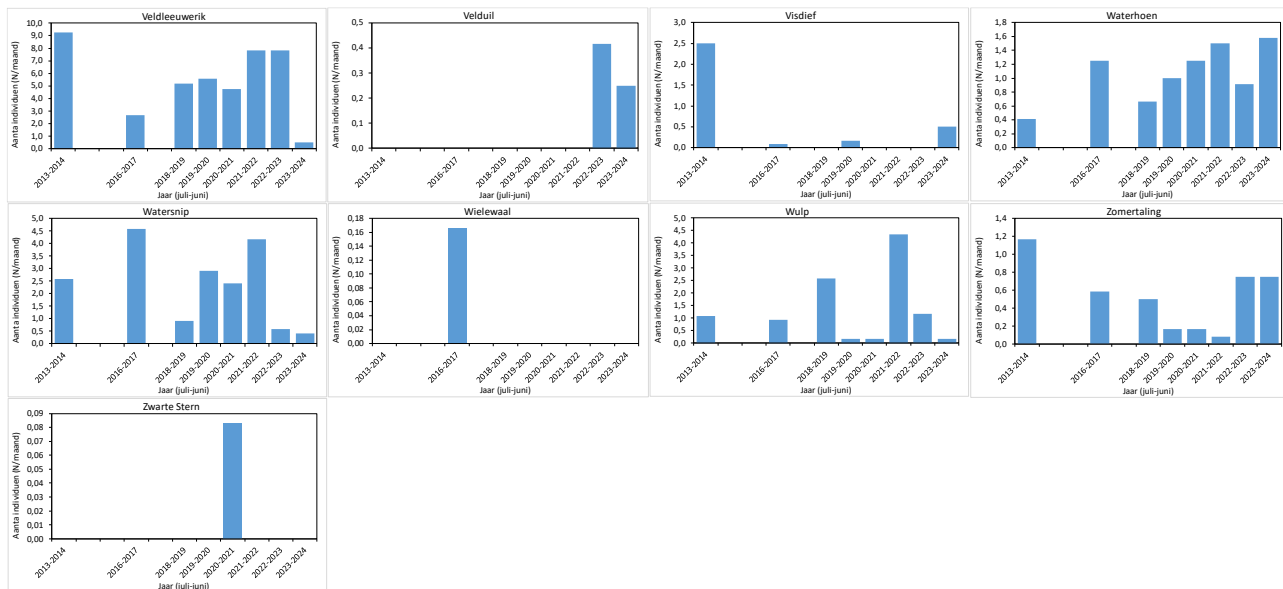
Platteeuw, M., P. Cornelissen & L. Jans, 1998. Vegetatie, begrazing en vogels in een zoetwatermoeras. Monitoringsprogramma Oostvaardersplassen 1996/97. RIZA Werkdocument 98.096X. Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling, Lelystad

Platteeuw, M., L. Jans, P. Cornelissen, N. Beemster & W. Altenburg, 1999. Vegetatie, begrazing en vogels in een zoetwatermoeras. Monitoringsprogramma Oostvaardersplassen 1997/98. RIZA Werkdocument 99.119X. Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling, Lelystad.

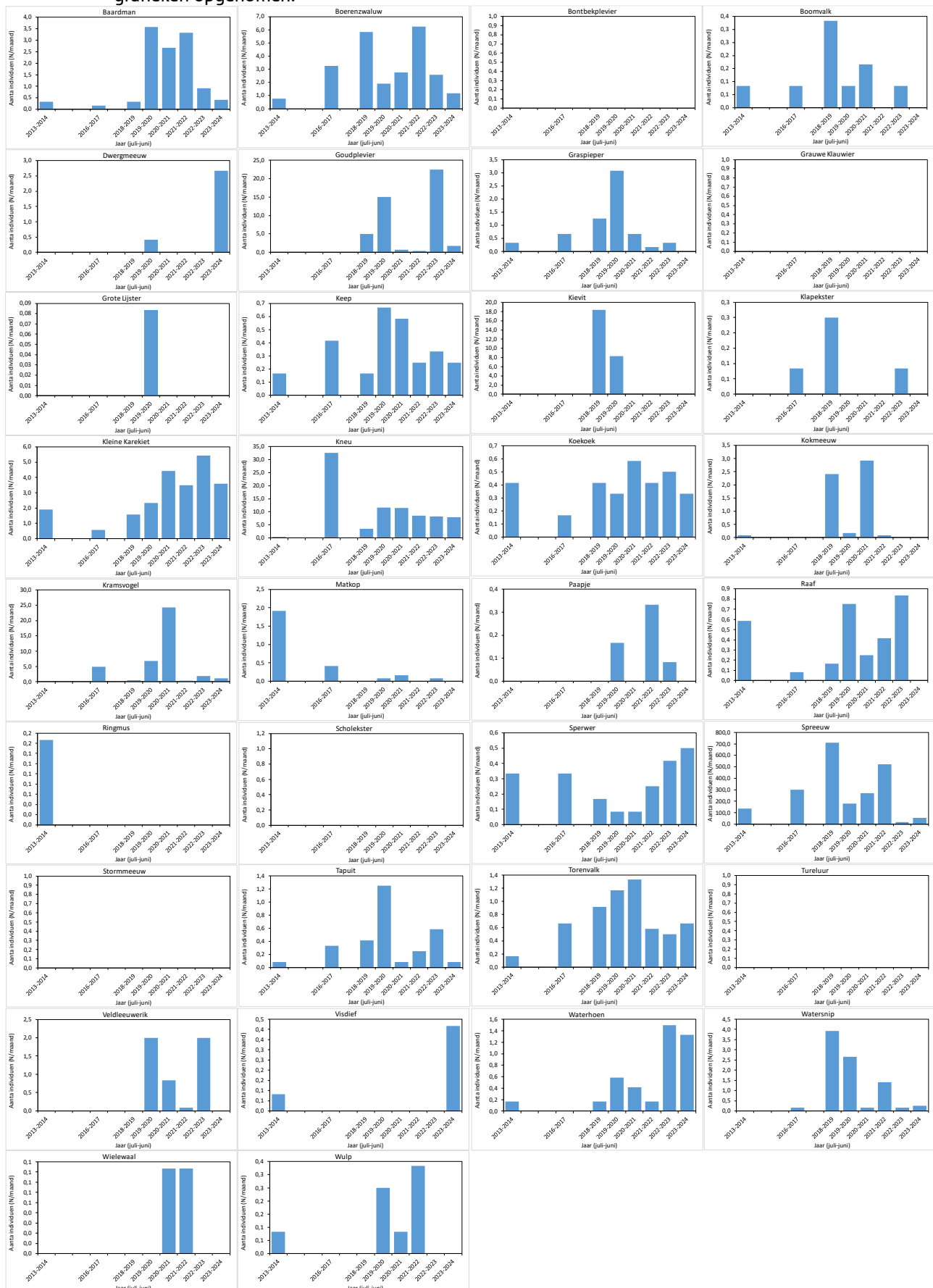
Platteeuw, M., P. Cornelissen, N. Beemster, W. Altenburg & Y van der Heide, 2000. Vegetatie, begrazing en vogels in een zoetwatermoeras. Monitoringsprogramma Oostvaardersplassen 1998/99. RIZA Werkdocument 2000.120X. Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling, Lelystad.

Bijlage 1 Rode lijst vogelsoorten grazige rand op basis van PTT-telling. Gemiddelden over de periode juli-juni. In de jaren juli 2014 – juni 2015, juli 2015 – juni 2016 en juli 2017 – juni 2018 konden door omstandigheden niet in alle maanden tellingen worden uitgevoerd. Resultaten van die jaren zijn daarom niet in de grafieken opgenomen.





Bijlage 2 Rode lijst vogelsoorten Driehoek op basis van PTT-telling. Gemiddelden over de periode juli-juni. In de jaren juli 2014 – juni 2015, juli 2015 – juni 2016 en juli 2017 – juni 2018 konden door omstandigheden niet in alle maanden tellingen worden uitgevoerd. Resultaten van die jaren zijn daarom niet in de grafieken opgenomen.



Bijlage 3 Aantallen waargenomen Natura 2000 vogelsoorten tijdens de PTT-tellingen Knardijk-Oostvaardersdijk. Oost = telpunten langs het oostelijk moeras; west = telpunten langs het westelijke moeras waar vanaf 2020 de waterpeilen zijn verlaagd ivm de moerasreset.

